

SLOVAN

mesečnik za književnost,
- umetnost in prosveto -

IX. - 1911. - 8.

VSEBINA.

Dr. Fr. Ilešič: Vodnikova „Ilirija oživljena“	227	Kmetamarija: S poti	251
Milan Pugelj: Pavla	231	Jos. Premk: Sonet	252
Petruška-Radivoj Peterlin: Pesem	234	Listek	253
Mara Tavčarjeva: Demon	234	Književnost:	
Ivo Vojnovič: Smrt majke Jugo- vičev	235	„Matica Slovenska“. — „Matica Hrvatska — Srpska Književna Zadruga v Belgradu. — „Matica Srpska“ v Novem Sadu. — „Matica Srpska“ v Du- brovniku. — Jugoslovanske revije in revijalni listi.	
Dologričev: Duša krvaveč umira	239	Umetnost:	
Vit. Feod. Jelenc: Utrinki	240	Lojze Dolinar.	
Narodne pravljice	243	Glasba:	
A. Funtek: Pesem o kruhu	246	† Kuhač Franjo Š.	
Utva: Na polju	246	Raznoterosti:	
C. Golar: Naša obrazovalna umet- nost	247	Nov zarod. — Mariborska pisma.	
		Naše slike.	

Jurčičeva tridesetletnica.

Jurčiču bo posvečena septemberska številka „Slovana“. Rokopise je poslati do 30. julija. Beležke o njegovem življenju, o njegovih spisih, leposlovni prispevki bodo dobrodošli.

Nenaročenih rokopisov uredništvo ne vrača!

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrto leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina nižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

FERDO KOVAČEVIĆ: POSLEDNJI SOLNČNI ŽARKI.

VODNIKOVA „ILIRIJA OŽIVLJENA.“

(OB STOLETNICI TE PESMI).

Napoleon reče:
„Ilirija, vstan'!“

Duh stopa v Slovence
Napoleonov — — —

O Kresu l. 1811., torej baš pred 100 leti, je izšla Vodnikova „Pismenost“, t. j., slovnica, in v njej njegova pesem „Ilirija oživljena“.

Vsebina pesmi je znana.

Napoleon zbudi Ilirijo. Ilirija se ozre po „dobrotnem vitezu“, a obžaluje, da se mu ne more s primernim darom izkazati hvaležne; zakaj čisto neznatna so njena deca, Emona, Scardona, Metulo in Terpo. Nekdaj je bilo drugače; Galec in Ilirec, oba silna, sta užugala Rim. Končno sta mu pa podlegla. Sedemsto let je vladal Rimljan, dokler ga niso vrgli Germani in zaslužnili z njim vred Ilirca. Čez 1400 let (l. 400—1800) je Ilirijo otrebil prahu Napoleon. (Naj nikdo ne misli, da so bili oni stari Ilirci, ki so se bili z Aleksandrom Velikim in z Rimljani, kak drug narod nego smo mi dandanašnji! Tujci so nam rekli „Ilirci“, sami smo se pa imenovali Slovence). „Duh mojega probuditelja, Napoleona me bo zveličal,“ pravi ob koncu Ilirija.

Čisto brez prednic je ta pesem v zgodovini slovenske književnosti. Historizem, ki jo preveva, ne nalikuje prav nič kmetskemu značaju „Zadovoljnega Kranjca“, ki ga je spesnil isti Vodnik. Pač vemo, da je bil Vodnik zgodovinar in da je 2 leti pred „Ilirijo oživljeno“ izdal zgodovinsko šolsko knjigo, a da se mu je Muzza tako vdala starodavni zgodovini?

Razlago za to nam bo — se mi zdi — iskati izven takratne kranjske literature.

L. 1747. je dalmatinski frančiškan in vojaški kapelan Filip Grabovac izdal knjigo „Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti (h)rvackoga“. V tej knjigi (str. 332.) se nahaja tudi pesem: „SLAVA DALMACIJE“.

Pesnik ogovarja Dalmacijo ter veli: „Dalmacija, krona sveta, vstani! Kam si padla z višin nekdanje svoje sile in slave?“ Dalmacija odgovarja: „Nekdaj sem slovela bolj nego sokol, zmaj

ali lev. Junaška mati sem bila, a padla sem in sedaj obžalujem svoje sokoliče, ki tužni prosjačijo. Moji so bili nekdanj bani in kralji in cesarji, škofje in papeži rimski. Starodavne spomine čuvajo Spljet, Zadar, Šibenik, Trogir. Cerkvi, Rimu so vladali Dalmatinci, a to je minilo, kakor je oslabil dalmatinski meč in je izginila dalmatinska dobrina.“ Pesnik: „Majka levov, zlomile so te vojske in te vrgle v sužnost. Siromašnejša, nego si, ne moreš postati. Pompeius in Aleksander Veliki svedočita, da sta zemlje in mesta osvojevala z Dalmatinci, sedaj pa Te, o Dalmacija, gazi vsak ničvrednik in Te še mrzi.“

Vsakdo brž čuti vzporednost obeh pesmi, Grabovčeve in Vodnikove, v temeljnih potezah. Junak zbudi Domovino; Domovina govori o pretekli slavi in toži o svojem padcu. Le eno je pri Grabovcu drugače, namreč končno razpoloženje. Tistih sijajnih nad o sijajnejši bodočnosti, ki jih goji v srcu Vodnikova Ilirija, nima Grabovčeva Dalmacija. Naravno: Take nade je mogel zbuditi le stvaritelj držav in krotitelj narodov, mogočni Napoleon. Takega spasitelja svoje domovine pa Grabovac še ni videl.

Iz kakšnega razpoloženja je nastala upov in občudovanja polna Vodnikova „Ilirija oživljena“, nam kaže prospekt lista, ki je s prvim febr. 1810 v ital.-nemškem jeziku mislil začeti izhajati v Trstu („Il corriere illirico“) in kjer čitamo:

„Kaum hat die Stimme des ersten unter den Helden und Fürsten das gebeugte Illyrien aus dem tödtlichen Schläfe zu neuem ruhm-vollen Leben erwecket, als es durch diesen mächtigen Ruf erschüttert sein majestätisches Hauptemporhebt, mit Entzücken die um sich her geschehenen Wunder anstaunt und seines alten Ruhms und der Großhaben eingedenk sich überzeugt fühlt, unter dem alles vermögenden Scepter jenes einzigen, der nun Herr des Schicksals

der Reiche Völker erschafft und neu beseelt, zur vorigen Größe wieder zu gelangen.¹

Grabovčeva pesem in duh tega prospekta — pa imamo „Ilirijo oživiljeno“.

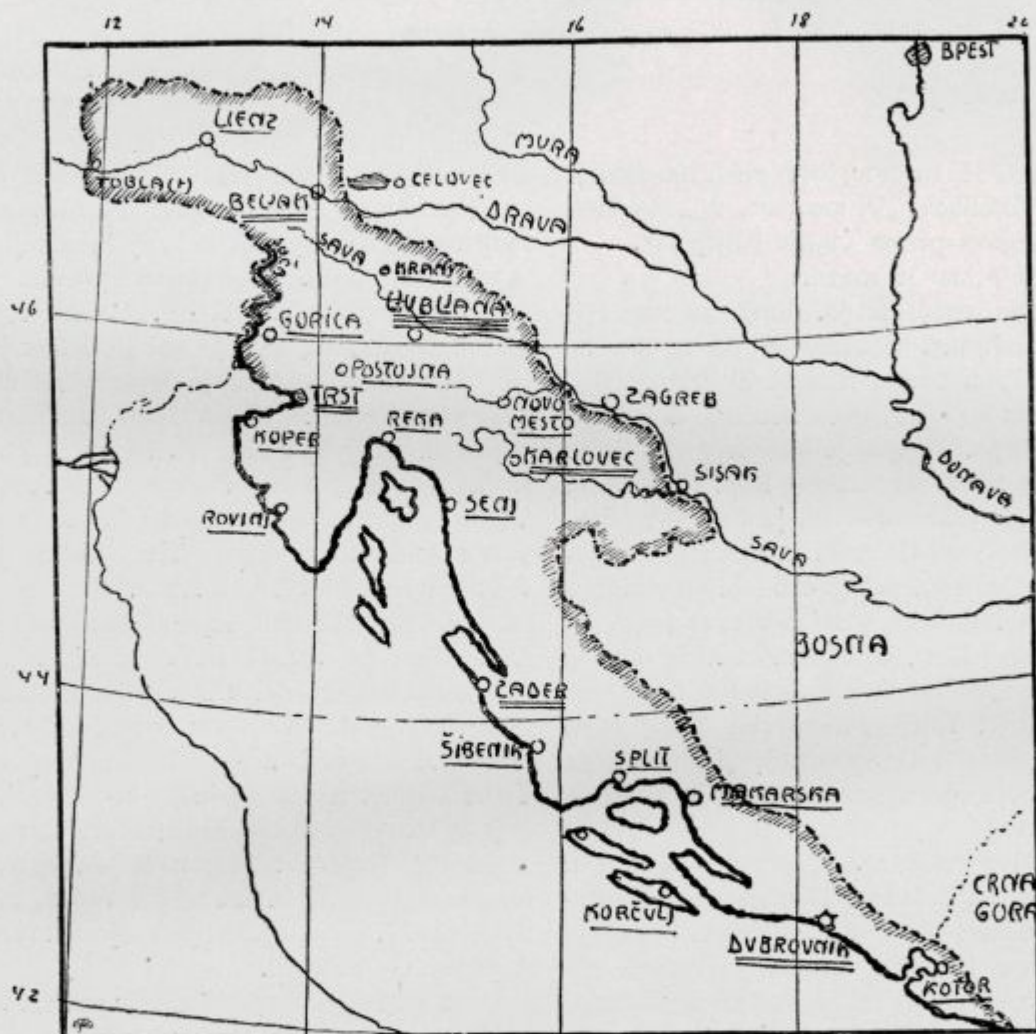
Še nekaj naj omenim v primeru obeh pesmi.

Na dveh mestih svoje knjige pravi Grabovac izrecno, da je naziv „ilirski“ in „slovinski“ isto kakor hrvatski („Taki je običaj uvik bio u narodu iliričkome i slovinskome i rvackome, a to je jedan sve jezik, premda su tri imena.“ —

Nadalje je omeniti Grabovčevo obliko „Pile“ = Filip in jo primerjati z Vodnikovim „Bilipom“. (Ali ni tudi njegov „Sander“ nekak „Šandor“?).

Pri slovanski in slovniški naobraženem Vodniku je vpliv dalmatinsko-hrvatske književnosti mogoč in verjeten.¹

Imamo iz 18. stoletja sledove vplivov dalmatinsko-hrvatske književnosti tudi na druge Slovence. Ako je okoli l. 1728. izšel kranjsko-slovenski katekizem Bellarminov v „slovinskem ali

Napoleonova Ilirija.

„U Dalmaciji, kako koji narod bi, tako se i jezik zva“, kakonoti ilirički, pak slovinski, potomtoga rvacki i danas. Tri su imena, a jedan je isti jezik“), da, na tem-le drugem mestu hoče očitvidno reči: Kakor se je pač razvijala zgodovina, tako se je nekđaj jezik imenoval „ilirski“, potem slovenski in hrvatski; prim. Vodnika:

„Ilirsko me kliče
Latinec in Grek,
Slovensko me pravio
domači vse prek“ itd.

kranjskem jeziku“, l. 1783. štajersko-slovenski katekizem, „iz nemškiga na slovinski jezik prepisan,“ in je l. 1789. v Gradcu zagledal beli dan slovarček „slovinskega inu nemškiga jezika“, so to sledovi dalmatinske „Vile Slovinke“. Kačić sam s svojim „Razgovorom ugodnim naroda slovinskoga“ je v oni dobi direktno deloval preko Primorja v Istro² in morda je baš on poleg nabožnih knjig k nam zanesel Slovinstvo. . .

¹ Ali ni Vodnikov izraz „Pismenost“, ime slovnice, kjer je izšla prvič „Ilirija oživiljena“, posnet na pr. po Volttigijevem „Pismenstvu“ v naslovu njegovega slovarja 1803?
² „Hrvatsko Kolo“, II (1906) str. 97. sl.

¹ „Lj. Zvon“ l. 1902, str. 708.

Ugled dalm.-hrvatske književnosti je v slovenskih pokrajinah moral rasti za francoske okupacije, ko je Dalmacija bila s Kranjsko v eni politični enoti in so Francozi v tej enoti dajali prednost dalmatinski „slovniščini“.

Gabrovac sicer ni mogel biti tako znan kakor Kačić (dasi je bil temu-le nekaj prednik v poeziji). Gabrovčeva knjiga je bila zelo redka; beneška državna oblast jo je bila zaplenila in uničila, brž ko je izšla. Le nekaj eksemplarjev so rešili v Dalmacijo. Toda ako pomislimo, kako vlogo so baš za Francozov igrali dalmatinski frančiškani (na pr. znani Dorotić), se ne bomo čudili, če je kak „Cvit“ Gabrovčev baš takrat zašel tudi v Ljubljano k Vodniku.

*

Slični duh pesmi je za oba pesnika, Grabovca in Vodnika rodil iste posledice.

Vodnikova usoda je znana.¹ Čuli smo prav-

¹ Kot prijatelj Francozov in framacson — oboje je bilo prav za prav eno ter isto — je Vodnik izgubil službo. Dne 28. januarja 1814 je dunajski gener. policijski ravnatelj Hager naznanil Lattermannu v Ljubljano „spezifische Tatsachen gegen mehrere Individuen, welche bereits als gegen Österreich feindselig bekannt sind“, in med njimi imenuje tudi Vodnika, češ, „ein toller Anhänger Frankreichs, war immer wider Österreich und soll, wie ich es von glaubwürdigen Männern vernahm, im Oktober v. J. bei einer Reise nach Oberkrain versucht haben, die Bauern wider Österreich für Frankreich einzunehmen“ (torej takrat, ko je avstrijska armada zopet prodirala v Ilirijo).

Prim. razpravo Š. Urliča v „Nast. Vj.“ 1911, str. 659, sl.; pesem sama je ponatisnjena v „Hrvatski Rječnici“ (Šibenik, 1908, št. 273.). Mi jo tu odtiskujemo z nekoliko izpremenjeno interpunkcijo:

1. „Dalmacijo, kruno svita,
eto spavaš puno lita;
mnogi vrsni biše ljudi,
da te nitko ne probudi!
2. Več Grabovac kasno dodje,
buditi te on sam podje.
Nut ustani malo gori
ter ti sa mnom progovori:
3. Od koga si majka bila
i kriplosna tvoja dila,
što ih sada nije više,
nut mi reci, kud se diše?
4. Što si tako doli pala,
u zemlju se ukopala?
Kamo tvoja stara sila,
kakva jesi prija bila?
5. Nevirnici sad te gaze,
što si bila, to ne paze . . .

Dalmacija odgovarja:

- „Nut podigni malo ploče,
s tobom zborim, da, Grabovče.
6. Pisaoci mnogi slažu,
ništo knjige malo kažu;

kar, kaj se je zgodilo s „Slavo Dalmacije“, ki ima par ostrih besed proti Benetkam.

Grabovac sam je bil l. 1747. v Veroni prijet in v Benetkah vržen v ječo. Zaman je prosil pomiloščenja; umrl je v ječi l. 1750. Vzrok temu je bila pač pesem, ki je hrvatski narodna in se je mogla zdeti naperjena zoper beneško oblast.

„Nebesa trpe silo“. Danes, 100 let po Vodniku, naglašamo z vso odločnostjo:

Dubrovčan, Kotòran,
Primorec, Gorenj'c,
Pokolpjan po starem
se zove Sloven'c.

V zavesti edinstva slovensko-hrvatskega (srbskega) vidimo svoj spas; za to edinstvo hočemo tudi delati.

Ljudje, ki so vzrastli v strahovih in mržnjah leta 1867., odhajajo in

„en zarod poganja
prerojen, ves nov.“

In takega zaroda nam bo treba; sicer se bo novi hrvatsko-srbski „ilirizem“ razvil brez nas, t. j., srbsko-hrvatsko edinstvo se bo izvršilo, mi pa bomo ostali — kje in kaj?

jer su stare pogorile
što s' od mene ke zborile.

7. Starog jošter za vrmena
lipa biju men' imena:
soko, zmaja, gledaj lava,
moja biše viša slava.
8. Junačka sam bila mati,
svi narodi to će znati.
Druga taka ne bi majka
to žalosna znade hajka.
9. Što l' me pitaš, gdi sam pala,
nut od svita kam ostala;
nisam pala k zemlji prva,
do najposli ja se rva.
10. Mal sad žalim sokoliče,
tužni traže, prose piče;
čujem od nji mnogo plača,
vidim, da svit vas iztanča.
11. Žalim, rekoh, moje ptiće,
jer neimaju tužni sriće.
Što l' me pitaš od kriposti,
imala sam mnogo dosti.
12. Bani, kralji biše mnogi,
bogatstva se k meni vozi;
za vrmena jošter starih
od men' biju i Cesari.

13. Naučeni ljudi, sveti,
tada k meni srića leti,
pak biskupi, pape rimske,
a krajine nut solinske!
14. U kraj mora gledaj Splita,
je li kao jedna kita,
obilježja lipih stvari,
nasladjenja dika starili.
15. Neka ovo svaki znade,
da na svitu ne imade,
ovo stvari što ću reći,
doisto ih nije veći.
16. Nut tvrđine Zadra grada,
Šibenika crkve zgrada;
u Trogiru zvona slita
a zvonika nut od Splita!
17. Najstariji svetac koji
on u Zadru eno stoji.
Najmudriji odklen biše,
Dalmatin je, vas svit piše.
18. Dalmacije slave znajte,
Cicerona nut pitajte:
Što i' Dalmatin mnoge muči,
u Taliji to nauči —
19. Pak ako se on zanese,
mnoge posla na nebesa.
Kakvi biše Dalmatini,
svak govori, da so virni.
20. Zemlje, gradi njim padaše,
s crkvom, s Rimom ti vladaše.
Dalmacija biše slavna,
premda sada, bi odavna.
21. Dalmatinskog ne bi mača,
mali evo sad iztanča,
na oružju ke slobodi!
Da s' na svitu nenahodi.
22. Dalmatinskog čista srca!
Sve pomori tužna smrca
od dobrote lipa ploda!
Sad odnese sve to voda.*
23. Na što tužna danas spade,
osičena kâ ostade;
kamo tvoja prva slava
gdî bijaše majka lavâ!
24. U sužanjstvu Bosna osta,
tog i tebi ima dosta.
Mnogi prija tebe brati,
slomiše te kruto rati.
25. Vele li se rdji prida,
ista zemlja sada izda, —
već ne daje ploda više
sve t' nesriće pridobiše.
26. Cetine će mnogo proći,
dok ti dobro bude doći.
Al to grisi jesu stari, —
ovih nigda ne bi stvari.
27. Moš li više bit uboga?
Neima drugog neg već Boga.
Ni Bog drugo neće dati,
jer će brzo na sud zvati.
28. Dobro, koje prija biše,
do istine neće više.
Kamo tvoje lipo voće,
sad si puna svake zloće.
29. Ka nesrića teb' privari,
Dalmatini kamo t' stari!
Nut Pompea velikoga,
Alesandra kolikoga! —
30. Upitajte: S kim odiše
zemlje, grade pridobiše?
„Vojevasmo z Dalmatini
svidočimo to istini.“
31. Od vojnika ne bi veći,
to obadva oće reći;
od Atila svit drčaše,
premda nikom nepričaše.
32. Sad te svaka rdja gazi
pak još idje ter te mrazi.
Sad si puna svake rdje,
a još posli bit će grdje.

Pesnik:

Op. k kritici 18.: Meri na Dioklecijana, o katerem pravi Grabovac na str. 330: „Ako on to tako muči (kršćane), u Italiji to nauči.“

Op. k kritici 19.: Se nanaša tudi na Dioklecijana, o katerem veli na str. 330: „Ako on to tako činjaše, za dobro to scinjaše.“ (Beležki g. Urlića).

IVO GROHOVAC - RIJEČANIN S PREŠERNOVIMI POEZIJAMI V ROKAH.

MILAN PUGELJ:

PAVLA.

II.

(Dalje).

Kasneje so tekla zame leta potovanja. Selil sem se iz kraja v kraj, iz mesta v trg in iz trga zopet nazaj v mesto, pa nikjer nisem našel prave postojanke in dobrega zaslužka. Prepotoval sem že precej Dolenjske, z Gorenjsko sem se bil seznanil in tudi Štajersko sem si bil ogledal. No, naposled sem jo mahnil še na Notranjsko in obtičal tu do današnjega dne. Ni kdo ve kako sijajno tukaj, a živi se vendar v tem malem mestu. Prebivalci so povprečno in skoro brez izjem sami malomeščanje, niso hudobni, samo nalahko omejeni in tudi bolni in mene potrebni, vse tako po malem, da se ravno lahko človek giblje in ziblje po življenja cesti.

Oženil sem se s tisto krčmarjevo lepoticco kajpada tudi in tako je menda že počasi teklo tretje leto od mojega svatovanja, ko dobim nekoga dne nenadoma pismo, naj se nemudoma

oblečem in odpravim v pet ur oddaljeno graščino „Konjice“. Zima je bila — vrag jo vzel! — tako ostra, da je rezala burja na prostem v lica, kakor bi tiščala sto brušenih britev naenkrat v obraz, snega je bilo do pasa in če je človek le mogel, ga niso zvale vse življenjske dobrote iz gorke sobe in od peči, pa da je bil tudi mlad in zelo željan tega in onega.

Preberem pismo, pogledam starega moža, ki stoji v kožuhu, z visoko kučmo v roki in z ivnatimi brki pod nosom tik vrat in ki mi je prinesel in izročil list, pa se oglašim brez prijaznosti in vljudnosti.

„Kje — za hudirja! — pa dobim zdaj-le voznika, ko je taka zima, da so menda še na peklenških vratih šipe zamrznile?“ sem se obregnil.

„Je že tukaj voznik!“ — se je oglasil prišlec. „S sanmi sem prišel po vas, par konj je vpreže-

nih, pred hišo spodaj čaka vse pripravljeno, tako bo šlo kakor blisk. In dva kožuha imam s seboj, v ledu lahko spite v njih, pa ne bo prehlada!"

Premišljal sem, zmajeval z glavo in bil jako ozlovoljen.

„Koliko pa je do vas — z vozom?“ — sem se dolgočasno pozanimal.

„A“ — je malo premislil hlapec — „to bo ravno tri ure. Kakor bi vozila po oblakih, tako pojde! Ko se zvečeri, pa sva v gradu!“

Zopet sem obračal pismo, gledal zdaj vanje in zdaj v moža pri vratih.

„Tukaj stoji zapisano: Mlada dama mahoma obolela. — Kdo je ta dama?“

„Dve gospodinji imamo pri nas!“ — je razjasnil voznik. „To, kar stoji zapisano, velja o mladi sorodnici.“

Tako se mi je tožilo, kar tako naenkrat zapustiti sobo in peč, da sem postajal vedno bolj čemerem.

„Saj so te vaše ženske večkrat bolne, ali ne?“ — mi je šinila v glavo srečna misel, ki sem mislil o njej, da me utegne nemara rešiti neprijetne poti.

„A“ — je prikimal hlapec. „Tisto pa. Vedno sem na cesti. Zdaj po zdravnika, zdaj z njim domov, zdaj z njim nazaj!“

„No, vidiš ga!“ — sem pokazal z roko predse. „Kamor si hodil vedno, pa še zdaj pojdi! Z Bogom!“

Vstal sem in si oddahnil, ker sem bil uverjen, da se možakarja zdaj iznebim in otresem. Ali usoda ni imela do mene topot nikakršne naklonjenosti.

„Vidite, gospod moj“ — je pravil voznik in prenašal visoko kučmo iz levice v desnico in narobe — „stvar je taka! Jaz sem se vozil po zdravnika vselej prej v ravno drugo stran. V trg, ki se mu pravi Zalesje, dve uri od našega grada. Tudi današnje dopoldne sem bil tam, pa se mi je reklo: „Gospod je bolan!“ — No, pogledjte! Tudi doktor ni iz kamenja!“

Zdaj se mi je zdelo gotovo, da se ne odkrižam. Ali na tihem sem sklepal krepko maščevanje in osveto! Zaračunim, saprament, po cesarsko zaračunim!

„Prej ste govorili o neki sorodnici“ — sem se še obotavljal — „da je tista bolna, ali ne?“

„Da! Tista!“ — je pritrdil mož.

„Pa tako-le nagloma, da se tako mudi!“ — sem se hotel poučiti. „Ali je padla, vraga, ali jo je kakšna druga kazen božja?“

Možakar je zmajal z glavo in dvignil obe rami naenkrat, pa izpregovoril: „Jak, tega pa ne

vem povedati. Naša gospodična ne gre nikamor; nekaj časa sedi na zofi, nekaj časa na stolu, pa se tako seli. Bleda je in pravi, da je bolna!“

Mrmral sem nekaj sam zase, še dvakrat ali trikrat premeril ob steni sobo, velel možu, naj me čaka pred hišo, napolnil ročni kovčeg s potrebnimi sredstvi, se zavil v suknjo, obul galoše, natakal rokavice in odhajal po stopnicah v pritličje. Spodaj sem pregledal oba ponujena kožuha, pa sta bila prav okusna in nova in zato sem oblekel drugega vrh drugega. Sedel sem zadaj za voznikov hrbet, da bi se malo zavaroval pred burjo, ki je žvižgala preko cest in ulic, in sani so me bile ravno polne. Hlapec je nekaj zamrmral, konja sta zastrigla z uhlji in zdrčeli smo naglo in gladko kakor po mizi.

Pravzaprav, če je človek dobro oblečen in zavil, je taka-le vožnja na saneh na svoj način lepa. Letiš, letiš, kakor bi imel peruti, na desno od tebe in na levo je vse belo in svetlo, kakor bi se razgrnile po zemlji ogromne pole belega papirja, tuintam moli iz njega kopa na vse načine skrivljenega golega in črnega drevja in grmovja prav kot nečistljivi stavki in črke na učenem doktorskem receptu. Pred tabo zvončkajo konji, hrskajo, stresajo glave in jih mečejo kvišku, črne grive vihrajo v burji kakor zastave. Tam daleč sredi planjave čepi pod belimi strehami in kopami raztresena in raztrgana vas in v snegu se ti zdi taka, kakor bi tičala že do pasa v zemlji. Še en trenotek, si misliš, pa se izenači ta bela ravnina in kar več ne bo najti na njej predmeta, ki bi motil oči.

Ko se je zmračilo, je priletelo pred konje nekaj črnega. Izločilo se je iz snega in naenkrat je tulilo in cvililo okoli nas.

„Volk!“ — sem se prestrašil in bušil voznika s pestjo v hrbet.

„Sultan je!“ — je odgovoril. „Naš pes je! Naproti je pritekel!“ In naprej se je pogovarjal s psom, ki je tekel vedno enako tik konj in tulil in cvilil. „A — vidiš ga Sultana, to je lepo od njega, da pride tako-le naproti, to je jako lepo od našega Sultana!“

Nebo se je bilo zjasnilo, zvezde so se prikazale in luna je prišla, ali majhna in vsa okrogla kakor otročja žoga. Z nami, z vozom je letela, kakor bi jo kdo zalučil in zakotalil po nebesni modrini, pa bi zdaj drčala naprej kakor rumena krogla po rebri v dolino.

V dalji spredaj so se prikazale luči kakor izza omrežja, ki sem ga kmalu razkrinkal za drevesno vejevje. Naenkrat smo obstali pred belim in visokim starinskim poslopjem sredi golega

drevja, voznik je skočil na tla, pes je letel k zaprtim vežnim durim, se vzpenjal po njih, ropotal s kljuko in cvilil, jaz sem se počasi skobalil z voza in hodil sem in tja, da se razmajem, konji so se kadili, kakor bi se dvigala iz njih jesenska megla. Kmalu smo bili vsi na toplem: konji v blevu, pes v kuhinji, voznik nekje med služinčadjo in jaz med gospodo.

Stara služkinja me je peljala v prostrano in obokano sobo, kjer je stalo zelo staro in skoro zanimivo pohištvo. Takih omar, kakor se mi je zdelo, da jih vidi človek po muzejih, je bilo kar troje, mizna ploskev sredi sobe je imela polno vdelenih ornamentov, stoli, ki so stali okoli nje z velikimi in vdrtimi naslonjali, so bili na vse načine izrezljani.

Tudi ženska, ki me je pripeljala v sobo, mi je postregla takoj s prav okusnim prigrizkom in takim vinom, da mi ni bilo mahoma kar nič žal, da sem se tako daleč pripeljal. Tako se torej pokrepčavam, pa zaslišim zunaj ženski glas, ki izprašuje po novodošem gospodu. Vrata se odpro, suha starka v črni svili vstopi, natakne zlat nanosnik in pozdravi. Izpregovoriva par uvodnih besed, znana se mi je zdela, presneto znana, vendar sem se zaman izpraševal, kje bi jo bil videl. Ko pa je prišla še druga enako stara in suha starka, smo se naenkrat spoznali.

„Ah, oh“ — sta vzkliknili starki — „torej vi ste! Gospod doktor iz letovišča!“ — In jaz sem odgovarjal: „Da, jaz sem, z dušo in s telesom, krvjo in mesom!“

Rekli sta — kdo ve, če je bila vljudnost ali resnica! — da je obema strahovito žal, ker nista že prej vedeli, da službujem zdaj tako blizu njih, da bi se bili sicer že davno v vseh potrebah obračali samo name, da se bosta odslej dalje v vsaki kritični zadevi samo k meni zatekali, da je doktor iz Zalesja, katerega sta se dozdaj posluževali, pravzaprav za staro šaro — hahaha. Po tej izjavi pričneta praviti o Pavli, ki kar brez vzroka, torej ne da bi se prehladila ali si izpridila želodec ali padla kako nesrečno, vedno tako po malem boleha. Bleda je, ne jé, čemerna je, sam Bog ve, kaj ji je.

Pokrepčal sem se in šli smo v nadstropje k njej. Tam smo jo našli v enako prostrani sobani, kakor je bila spodnja, na stolu je sedela tik nezastritega okna in gledala v jasno zimsko noč. In ena od stark je takoj pri vhodu zašepetala: „Tako-le vidite! Gleda skozi okno, sanja, blede in peša! Dajte, prosim vas, potrudite se!“

„V glavi bo kaj narobe“ — sem si mislil — „kar je pa sredi takih starin pri mladem de-

kletu čisto naravno!“ — Kogar sem namreč videl, vsak je bil star. Gospodinji, hlapec, oskrbnik, dekla, pes, maček, kanarček — sploh vse kakor zemlja. In pomignem starkama, da bi me pustili samega.

Poklonim se, pozdravim, stopim bliže in ponudim roko. „Jaz sem doktor iz letovišča!“ — pravim prijazno in dekle me takoj spozna.

„Vedela sem!“ — govori. „Tudi tetama sem rekla, da službujete v mestu vi, toda tema dvema se ne da nič dopovedati. V časopisu sem našla vaš inserat in sem ga pokazala, ali oni dve ne verjameta. „Kako bo ta doktor zašel sem, kako? To je izključeno in nemogoče!“ — Jaz velim: „Poglejte ime!“ — A onidve odgovarjata: „Koliko ljudi se tako piše, koliko ljudi! Na stotine! Le pomisli! Tako-le ime: Pogačnik! Koliko Pogačnikov je na svetu!“ — „Ali vsak ni doktor!“ — oporekam jaz. — „Tudi doktorjev, ki se pišejo Pogačnik, je jako mnogo!“ — odgovarjata oni dve. „Jako mnogo jih je, na stotine! Bog ve, kdo je ta Pogačnik!“ — In vse tako, čisto vse! Veste kaj, ni da bi človek pravil!“

Zdelo se mi je, da se gospodična Pavla vznemirja, in zelo pazljiv na vsako njeno besedo in kretnjo, sem jo dobrohotno miril. „Ali je vredno?“ — sem vprašal. „Kakor vidim, se vi zavoljo take malenkosti vznemirjate! Pustite to! Povejte kaj drugega!“

„Ali gospod doktor, prosim vas!“ — se je zavzela. „Ravno to je tisto! Same malenkosti vse križem! Kamor človek stopi, kamor pogleda, kamor zadene, kar sliši, povsod in povsod sama malenkost. Kdor živi pri nas na tem gradu, sploh ne pride iz njih. Če se odkopavate in prerekate, pa zalezete še globlje vanje.“

„Meni se dozdeva“ — sem rekel vljudno — dovolite staremu znancu odkritosrčnost!“

„Prosim, prosim!“ — se je nasmehnila Pavla, ki je bila zdaj prav tako blede in sloka in suha kakor takrat, ko se je pripeljala v letovišče. „Kar izvolite! Veseli me!“

„Meni se torej dozdeva“ — sem nadaljeval „da vi pač pretiravate!“

„Ah ne!“ — je odmajala Pavla. „Pomislite: zdaj smo tukaj tretje leto. Prej smo šli včasih kam, zdaj ne gremo nikamor več. Odkar se je pripetilo tisto v letovišču, ne spravite nobene tete več od doma. Poleti in pozimi in ponoči in podnevi so vežne duri zaklenjene. Vsak od nas, kar nas je v gradu, ima svoj ključ in po potrebi odklepa in zaklepa. Če greste spomladi na vrt, morate odkleniti in zakleniti, ko se vračate, zopet odkleniti in zakleniti!“

„Kaj pa mislita“ — sem vprašal — „obe gospodični?“

„Da so ju hoteli takrat oropati in da ju zalezujejo zavoljo denarja!“ — odgovarja Pavla. „Zdaj že teče tretje leto od takrat, tedaj sem bila sedemnajst let stara, zdaj sem v dvajsetem — in še vedno je poglavitni dogodek pogovorov in novosti tisti večer v letovišču! Vidite torej, vse teče pri nas tako, vse vedno enako, vse same malenkosti! Neznosno je!“

„Čakajte!“ — sem rekel — „Jaz bom vplival na vaši teti!“ Izpreobrnem obe skupaj!“

„Oh“ — se je nasmehnila Pavla. „Nikoli! Tudi če bi sam Bog prišel drugič na zemljo samo zavoljo teh dveh, pa ju ne predrugači! Stavim na to! — Tam-le, poglejte!“ — z roko je pokazala v kot blizu peči — „leži kupček belih črepinjc. Ali vidite?“

„Vidim!“ — sem pritrdil.

„Na postelji zraven“ — je pravila dalje — „je umrl moj stari oče, torej oče moje pokojne matere in teh tet, in na smrtni postelji mu je padla iz rok skodelica z juho. Razne hišne so že brskale med njimi, jaz sem že prave pometala skozi okno in raztresla tam iz samega dolgega

časa in neumnosti falzifikatov — — no, ampak spomin je svet in tiste črepinje tudi!“

In naenkrat me je vprašala: „Kaj sta vam pa rekli o meni? Da sem tako-le malo narobe v glavi, ali ne?“

„Nikakor, nikakor!“ — sem zanikaval. „Samo da ste slabi, bleđi, sploh bolehni!“

„Kaj je to čudno?“ — se je zavzemala in razgrevala. „Kaj ni to naravno in samo po sebi umevno? Jaz mislim, da bom sploh splesnela! Kar zeleni volk se me bo prijel! Po nogah, po rokah, po licih, po životu, sploh prineti bom pričela in razpadati kakor mumija na zraku. Prosim, gospod doktor, stopite bliže in poglejte!“ — Potegnila me je k sebi in kazala skozi okno. „Tod se pasejo moje oči, tu vidim vse svoje novosti! Na desno in na levo vse belo, tam zadaj gore in po njih s snegom obloženo smrečje, po sredi žolta proga. To je pot, kjer se prikaže včasih človek, včasih sani, dva konja in pes, ki leti zadaj. Vse gre samo mimo: tod pod gradom zavije na desno, beži dalje in človek in sani in konji in pes in žolta proga — vse skupaj izgine v daljavi!“

(Dalje.)

PETRUŠKA-RADIVOJ PETERLIN:

PESEM.

Zelene gore, je v cvetju polje,
in solnčece ljubko tak sveti,
in ptički pojo, njej tudi tako
se ji pesmico hoče zapeti:

„Oj, tam za goro škrjančki pojo“
je deklica mlada zapela,
in kako da je to naenkrat prišlo,
tega sama ni niti umela.

Tam v polju je maj in zelen je kraj,
a njej je pri srcu drugače —
saj to mlado dekle tako samo je,
zato tiho sedi in plače.

MARA TAVČARJEVA:

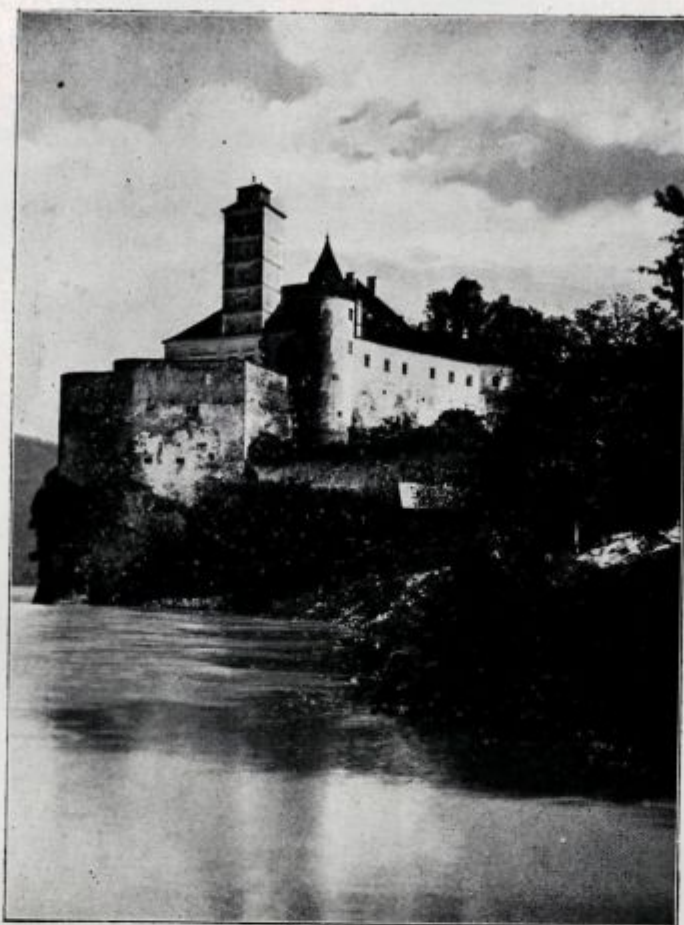
DEMON.

Na vrtu je cvetje cvetelo,
prišel je star grešnik s kosó,
zamahnil z roko oškropljeno,
s krvavo je svojo rokó.

Rosile so kaplje krvave
vse lilije bele in vrt,
demonski se grešnik smejal je,
na satana prsi oprt.

A. DOLINAR: PORTRETNI KIP.

GRAŠČINA SCHÖN-
BICHL I RI MELKU
OB DONAVI.

IVO VOJNOVIČ:

SMRT MAJKE JUGOVIČEV.

DRAMSKA PESEM V TREH SPEVIH.

(Konec).

Kosovka devojka (odhiti, a se okrene):
Gosli moje, hvala vam za pesem! (Skoro
da izgine, baš na izhodu obstane in nehoté
zavpije).

Goslar:

Kaj ječi tu? — Ali mar se vrača?

Kosovka devojka (gre nazaj do goslarja,
kakor pred nevidnim strahom. — Zamolklo):

Črna, nema, glej, po poti lazi
noč Kosovska v jasnem belem dnevu! —

Goslar:

Ti še sanjaš tuge pretrpljene!

Kosovka devojka (kakor zgoraj):

Ne, — ne, — molči! — Ona je, — da,
ona,

ki sem v zvezdnem videla jo plašču
s temnega nebá na polje priti! —
Jaoh, glej jo, — že prihaja, — čudo!
Plašč je isti, toda zvezd več nima! —

Majka Jugovičev (se pojavi na vrh pota na
levi strani. Vsa je zavita v črno haljo. Težko pri-
haja, z beraško palico v roki. Ko pride sredi raz-
potja, obstane ter obseže s pogledom ves solnčni
svet, ki je v njem ona izgubljena, jадna črna
ptica nesrečnica. Stopa še naprej, gleda v enomer
na klasje in šepeče):

Vsi so mrtvi, a še zemlja cvete!

Goslar (devojki):

To je žena žalostna, samotna!

Kosovka devojka (ne odmakne ž nje pogleda):

Oj, to lice davne mučenice!

Majka (začuje šepet, sklene oči in globoko, kakor bi prosila):

Vi, ki todi hodite po poti,
mar poznate hujšo bol od moje?

Kosovka devojka (se ji približuje z vedno očaranim pogledom):

Noč ti temna, črna noč brezzvezdna,
koga iščeš po tem solčnem dnevu?

Majka (jo bolešno pogleda):

Zora rujna — zora ti krvava! —
smrti iščem. — Veš li morda, kje je?

Goslar:

Kósovo je to, pa še vprašuješ!

Majka:

Tretji dan je, kar po polju blodim,
štejem snopje, s smrtjo pokošeno —
O, da njo bi — to ženjico pravde —
srečala in tožna jo vprašala:
„Sestra draga! — čemu mene hraniš?“ —

Goslar:

Žena, koga tukaj objokuješ?

Majka:

Objokujem sebe, a ne mrtvih!

Kosovka devojka:

Ali si že svoje vse spoznala?

Majka (raztegne roki):

„Zaihtelo je devet udovic,
zahrzalo konj devét je čilih,
zatulilo devet ljutih levov,
zavriščalo je devet sokolov!“ —

Kosovka devojka in goslar (v enem kliku):

Ti si! — Majka! —

Majka (zamahne z rokama, ostane sama, temna pred božjim solncem, in glas njen ihti iz vseh globin življenja in bolesti, kakor za se):

— „In je majka trdosrčna bila,
da od srca solze ni pustila!“

Kosovka devojka (poklekne pred majko):

Tu pred vas na lice, glejte, padam,
vekovečne materinje muke! (poljublja jej stopinje).

Goslar:

Gosli moje — gosli javorove!
To vam pesem je neumrjoča! —

Majka (položi roko na glavo devojke in ji tiho trga cvetno krono. — Molklo.)

Vsi so mrtvi, a še cvete zemlja! —

Goslar:

Zemlja cvetje je doslej rodila,
a poslej bo tvoje maščevalce!

Majka (se zdrzne in izgublja zavest):

Oj! Damjan moj! —

Devojka (jej pomaga):

Oh, pomagaj, slepec, — glej, umira! (slepec in devojka dvigneta majko in jo tešita).

Majka (se iztrga in vzravna):

Kdo to pravi? — Ni je smrti za-me! (Vsa preobražena, kakor da zopet vidi pred seboj nočno prikazen na pustem stolpu.)

— „Jaz na Kosovo te zovem, majka,
da 'zročim ti prapor Jugovičev.“ —

D'jal je Damjan, — jaz pa — Majka
— njemu:

— „Spravi prapor, pridem na Kosovo!“
(ju gleda srepo):

Zdaj prišla sem! —

Goslar!

— Ali Damjan? — Kje je?

Majka:

Mrtev našla rod sem Jugovičev,
in deveti stari Jug je Bogdan,
in nad njimi devet bojnih kopij,
devetero sókolov na kopjih,
okrog kopij konj devet je čilih,
levov zraven je devet srditih. —
prapora pa ni tu, joj mi, — ni ga! —

Kosovka devojka (kakor da se je v snu nečesa spomnila):

Zadnji se na mrtvem polju vije!

Majka:

Kaj tu praviš! —

Goslar (devojki):

— Ne blebeči, hčerka!

Kosovka devojka:

Ne blebečem, — govorim resnico! —
Sreča bila dobra me privedla

k praporščaku mlademu je carja.
Ven potegnem ga iz mnoge krvce,
in ko srce mu je zaigralo
sporoči mi dragca naročila,
in dejal mi barjaktar je carjev:
„Vidiš, duša, tista bojna kopja,
kjer najvišja so in najgostejša?
Tam junak je izmed vseh junakov,
ki najhuje je pobijal Turke!

Goslar:

Čuješ, majka!

Majka:

— Kdo je? — Imenuj ga!

Kosovka devojka:

Zadnji prišel je s stotino drugov,
— pravil mi je Orlovičev Pavle —
Prapor slavni pustoši po polju
in se gor do nébesa popenja,
na gomile glav leži požetih . . .

Majka:

Imenuj ga! Vsmili se me, hčerka!

Kosovka devojka:

— Dokler hrib se storil ni iz trupel,
vrhu njega Mihael je sveti
z mečem bliščal, s praporom vihral je
in vse klical, da se zemlja tresla:
Evo mene, žena Angelija!

Majka (z velikim glasom):

Sin moj! — dete! Damjan moj! oj, kje si?

Goslar (devojki):

Vodi majko, da 'zvrši oblubo!

Majka (devojki):

Ti veš prostor? Videli ga? Živ je?
Oj, govori! — ne ubijaj majke!

Kosovka devojka:

Brdo grozno bo molčalo mrtvo —
samo orli povedo ti, majka,
kje leži tam Damjan med mrlič!

Majka:

On je tamkaj! On me čaka! — Kliče!
Že hitim, da prapor prejmem, sinko,
da ob tvoji strani raj dosežem!

Goslar:

Pesmi moje — bodo te slavile.

Kosovka devojka:

Cvetje moje — kitilo bo mrtvo!

Majka (se nasloni na oba in zre v nebo):

Tam pod brdom, kjer že križ stoji mi, —
ki sedaj na njem razpneš me, Bog moj! —
preden milo mi oči zakleneš,
ki so videle umreti carstvo —,
blagoslovljen bodi na vse veke,
ker si dal mi, da se sklonim k zemlji,
da še vidim, kako cvetje cvete,
cvetje cvete in šepče pesem!

Goslar (poklekne zraven nje):

Boga prosi, Jugovičev Majka,
da se Dušan 'z svojih sanj predrami!

Kosovka devojka (istotako):

Boga prosi, Damjanova majka,
da bo raja pomnila Kosovo!

Majka (položi blagoslovno roke na njiju
glavi):

Za resnico, zemlja, jaz ti pravim:
V tebi spas je, v tebi je Vstajenje!

Goslar in Kosovka devojka (ji poljub-
ljata roki)

Sveta zaobljuba — božje varstvo! (vsta-
neta in gresta z njo).

Majka (ž njima odhajajoča):

Zdaj pa, smrt, ti vodi naša pota! (Gredo
po poti na levo; iz daljave se čuje veli-
častno mrtvaško petje).

Goslar:

Čuješ — ni li to šepet pogrebcev?

Majka:

To je jeka Davidove tuge!

Kosovka devojka (poteče vrh pota na levo,
pogleda in zavpije):

Joj, gorje mi! (proti slepcu in majki):

— Neštevilno ljudstva

semkaj dirja, a v meglenem dimu
zdi se, kakor da oltar bi nesli! —

(Z vseh strani hité žene, deca, pastirji, starci.)

Narod:

Bog moj, oj veliko čudo! —

Božje znamenje! — rešitev naša!

— Našli so jo! Našli so jo! Bože! —

Že gredó, oj glejte! — Dajte cvetja,

vej in žita! Potrosimo pota! —

Majka (ljudstvu):
Kaj godi se? Kaj se veselite?

Narod:
Že so našli Lazarjevo glavo!

Goslar, majka in Kosovka devojka:
Slava Bogu!

Eden deček:
Vrgli so jo Turki
proč v studenec!

Prvi starec:
Dvignil jo je Turek
mladi! —

Eden deček:
In so vrgli jo na travo. —

Žene:
'Zgine glava raz zeleno travo! —

Vsi:
Čudo! — čudo!

Prvi starec:
Videli so Turki,
ko je glava tja čez plan hiteła. —

Vsi:
Jaoh, Lazar! — Car in gospodar naš!

Prvi starec:
Turki so se silno preplašili
in pozvali iz vseh srbskih krajev
svečenike in vladike, stare
svete otce naše patriarhe,
da v zadužbino neso Lazarja.

Drugi starec:
Noče Lazar v tujo zadužbino,
temveč hoče v zadužbino svojo,
tjakaj v svojo krasno Ravanico,
kjer je zgradil Lazar sebi cerkev
s svojim hlebom in ob svojem blagu,
a brez solz, brez solz sirotnjih . .

Narod:
Sveti Lazar! smili ti se raje!
(Žalostna pesem se približuje. Na vrhu pota, sredi
zlate žetve se ganljivi izprevod razhaja. Vse, kar
je ostalo ranjencev na polju, kopljenikov in ljud-
stva, vse to gre dalje v neusmiljeni pripeki, v tem
ko molijo na pozorišču starci, žene in otroci, na
tla metajoč klasje in zelene vejice.)

Zbor svečenikov (peva in prihaja):

— Vse, kar srce mu je pozelelo,
dal si njemu
i molitve ust njegovih
ne odbij mu! —

(Izprevod gre v daljavo. Zdaj nastopijo sveče-
niki, vladike, patriarhi.)

Zbor:
— Ker si ga dočakal z blagoslovi
polnih milosti —
dal na glavo si mu venec
od draguljev dragocenih!

Glasovi iz naroda:
Glej svetinjo! Glej naš prapor!
Glejte! — glejte! Čudežna strahota!
Glavo nosi carica Milica!

Zbor:
Prosil te za večno je življenje,
dal si mu ga,
da podaljšaš dneve mu do vekov
blagoslovne!

(Glej Njo! Vzdignjena je na ščite, vsa zagrnjena
v črne halje, obdana od praporov, s kadihom ob-
kajena, kronana z gavrani in orli, ki lete nad
njo, — pojavi se na vidiku vzvišena, nadnaravna,
nesena od vsega naroda — Ona! — Carica
Milica! — Prebele roke ji cveto iz temne pri-
kazni kakor lilije in drže kvišku izbrani čudo-
tvorni, strahoviti cvet: Lazarjevo glavo, odsekano
in z Dušanovo krono kronano).

Ves narod (v silnem glasu):
Sveti Lazar! — Car in gospodar naš!

Zbor:
Bog, Gospod, pomози carju!
Kadar prosimo te,
nas usliši!

Vsi:
Nas usliši! — nas uteši! —
Car in gospodar naš! — (Carica Milica
izgine čez polje na desno, za njo gre narod
moleč in plakajoč. Za njimi pa vodijo kopl-
ljeniki konje mrtvih junakov in ščite vi-
soko dvignjene; na vsakem leže čelade,
oklepi in prapori mrtvega carstva, ko gredo
za Gospodarjem v večni pokoj.)

Glasovi:
Glejte svete Kosovske svetinje!

Majka (ostane vzdignjenih rok, kakor da se je nebo pred njo odprlo, pak s silnim glasom naenkrat zavpije):

Sveta glava! — Dušanova krona!
Daj, da najdem sina mi Damjana
vred s praporom mrtvih Jugovičev!

Vsi:

Majka naša! — Majka mučenikov!

Štirji kopljeniki (stopijo iz vrste s ščitom, na katerem leži odsekana roka, ki še drži zlomljeni prapor):

Zoveš prapor — glej ga, tu je, majka!
Še drži ga Damjanova roka!

Vsi:

Majka naša! — Majka ti junakov! (Majka ostane za nekaj časa nepremična, skoro nezavestna, nato zarjove kakor levinja in se vrže na ščit, ki ga kopljeniki položijo na tla. Žalobno petje se gubi v daljavo.)

Kosovka devojka:

Solnce, ali si ne skriješ lica?!

Goslar:

Kaka strašna tajnost tu godi se,
da so gosli same zadržtele?

Vsi (v šepetu):

Gledajte jo! — Majka je na križu!

Majka (zabode strašen pogled na Damjanovo roko, ji hoče iztrgati prapor, toda roka ga ne izpusti. Tedaj razkrili majka svoji roki, in vsa sklonjena kakor nad žrtvenikom ga pozivlje):

Oj, Damjan moj! Jaz sem! — tvoja
majka! —

Daj mi prapor! — Tu sem na Kosovem!
(Roka se polagoma odpira in jej pušča prapor).

Vsi:

Čudo! — Čudo! — Čudo neverjetno!
Mrtva roka prapor ti izroča.

Majka (se dvigne, drži odsekano roko k srcu, in jo poljublja ko dete v naročju. Ona je z glasom in z vnanostjo že na pragu večnosti)

Moja roka — jabolko zeleno,
kje si rastle, kdo te je utrgal? (jo dolgo poljublja).

Rastle si na krilu mojem,
vtrgana na Kosovem si — ravnem. — (Se zgrudi).

Vsi (v enem glasu):

Jaoh, majka, jaoh — je umrla! —

Kosovka devojka (izven sebe, silnim glasom, kakor da naznanja vesoljnemu svetu.)

Zdaj je mrtvo Dušanovo carstvo! (poklekne pri materinem truplu).

Goslar (kopljenikom z veličastno kretnjo):

Nesite je k Carju — Gospodarju!

(Kopljeniki dvignejo majko na ščit, ves narod jej kliče in spremlja mrtvo telo).

Vsi:

Slava tebi — majka mučenikov! —

Slava tebi — vseh junak junakov! —

Goslar (ostane sam. Nekaj časa prisluškuje glasom, ki ginejo. Velik solnčni mir. — Tedaj dvigne glavo proti solncu ter zakliče veličastno, tajinstveno):

Vse so pesmi se razšle po zemlji,
vsem oznanjat čudotvorno tajnost:

Glejte, z groba mrtvega je carstva
zemlja danes vstala gori k solncu! (Ostane
kakor začaran slušajoč daljno petje).

Zavesa pada.

KONEC.

DOLOGRIČEV:

DUŠA KRVAVEČ UMIRA..

Šumi šumenje tankih smrek,
žgoleč mu slavec odgovarja,
ko vstaja dan, ko lega noč vseprek,
ko zopet roko daje temi zarja.

Prenizek je škrjancu zemlje krov,
visoko v zraku peva, nad meglami...
Nebo in zemlja čuje glas njegov...
Kdo pel že tak visoko je med nami?

Pretiho kosu potok žubori,
glasno spjev svojih pesmi ubira —
Se sila petja v meni rodi,
ko duša težko krvaveč umira.

UTRINKI.

I.

Mar res vse bilo sen je prazen,
razkošnih ur želje in koprnenja,
ni li resnice, večnega veselja
v teh spominih prošlih dni?

Vse misli tiste, silne in opojne,
so hčerke bile blaznega trenutka,
spomini bili so noči prečutih,
samo utrinki večnega vsemira.

Predobro vem, da bile so le sanje,
življenja pomladansko jutro,
le kratek hip, razkošno čuvstvo . . .
in vse je bilo dolga, blazna laž.

Laž so besede vse prijazne,
poljubi laž in smeh prevara,
veselje, jok obupna le naslada,
ljubezen igra le strasti.

Pozabljeni trenotki so razkošni,
le včasih mi v spominih oživé,
ostala pa zavest je trpko moška,
da laž življenje je, da vse je laž.

II.

Bil čas je, ko sanjaril
sem o očesih njenih,
ko želel sem poljubov
si usten razcvetelih.

Pogled jo moj je našel
med pestro množico,
in misel moja slednja
objemala je njo.

To bila je ljubezen
veselih mladih dni,
ko sreče polna duša
ljubezni zaželi.

Pogledi moji danes
nje več ne najdejo,
ko izgubljena blodi
med pestro množico.

III.

Kakó lepó spomladi
cveteli so kostanji,
kako so se smehljali
cvetovi belo-rdeči.

Ciganske melodije
donele so u noč,
življenje naše bilo
je čist in svež akord.

Pa zapuščeni, goli
stoje kostanji danes,
ječi v jesenskem vetru
vejevje osušeno.

Ciganskih strun glasovi
teman so disakord,
a naša duša prazna —
jesenski mračen dan.

IV.

Razdružila naj'na so se pota,
ti na desno, a na levo jaz,
kratko pot sva skupaj prehodila
pa ločitve naj bi bilo naju strah?

Tvoja pot gre po poljanah
po poljanah razcvetelih;
tvoja pot je ravna cesta
skozi jasni, svetli dan.

Hodi srečno po poljani beli,
naj te sreča zlata spremlja,
naj smehlja se ti življenje
kakor sanje večno mlade.

Moja pot gre v strme gore
od prepada do prepada,
ki zijajo v temni noči,
da sprejmo popotnika.

„HITRO JU ŠINE S ŠIBICO; OBA
V SKOKU OKAMENITA.“

LJUBA BABIĆ ml.: VILIN POBRATIM.

NARODNE PRAVLJICE.

I.

VILIN POBRATIM.

Bil je kralj. Imel je hčer, lepo in prelepo. Vsakdo se je čudom čudil njeni lepoti. Snubijo jo kraljeviči in gospoda, ali noče se vdati.

Reče oče kralj: „Omožila se boš z junakom. Čul sem, tam nekje na svetu živi kralj, ki ima ptico tako, da nese jajca zlata. Ptico čuvajo v zlati ptičnici na kraljevem vrtu, ograjenem z zidom, da ne more niti ptica preleteti zidu, tako je visoko. Na vratih stražita leva dva in risa dva in mrka dva volkova in trebušasta dva slona in dva psa brzonoga. Kdor se hoče oženiti z mojo hčerjo, mi mora spraviti ono ptico, ki nese jajca zlata, in jo s ptičnico prinesiti s kraljevega vrta, ali milo ali s silo.“

Bil je fant. Vidi devotko-lepoto, kraljevo hčerko. Omilela mu je in on njej. Fant vene in sahne v nevolji dan in noč; niti ne jede niti ne pije, samo misli na devotko. Tudi deklico zanesajo misli za fantom, ali oče-kralj ostane pri svojem.

Fant gre po lovu, da se malo razmisli in razbije srcu muke. V šumi najde v grmu kačo, kačo v precepu. Zvija se in sika. Ne more se izvleči iz precepa. Fant pristopi bliže. Kača ga prosi: „Da si mi po Bogu brat, junak! Reši me iz precepa, v pomoč ti hočem biti.“ Fant se usmili in osvobodi kačo, a ona mu reče: „Pojdem s teboj; ne boj se nič, marveč me ljubi kakor sestro, a jaz te bom ljubila kakor brata.“ Tako se je tudi zgodilo.

Odide fant iz šume domov. Kača se odplazi za njim ter mu reče: „Skrila se bom v tvoji hiši, a ko pojdeš spat v svojo posteljo, se bova videla. Tedaj mi smeš reči, v čem da bi ti mogla pomagati.“

Ko pride zvečer fant v svojo posteljo spat, se kača izplazi izpod postelje in reče: „Ne boj se; slekla si bom sedaj svojo kačjo srajco; videl boš, kdo sem.“ Kača sleče kačjo srajčico in se pretvori v belo Vilo. Fant se začudi, a Vila mu

reče: „Pobratime, junače, reci mi odkrito, v kako pomoč ti morem biti!“ Fant brž pove Vili posestrimi muke svoje, kako se je zagledal v devotko-lepoto, v kraljevo hčer, in ona bi rada šla z njim, toda oče kralj zahteva, da mu zet junak donese ptico, ki tam nekje v svetu nese kralju, svojemu gospodarju, jajca zlata.“ „Junače, pobratime,“ pravi ona, „tudi jaz ne vem, pri katerem kralju na svetu je ptica, ki nese jajca zlata. Jutri te povedem k Vetrovi materi in prosila jo bova, naj vpraša svojega sina Vetra, kje je ta kralj in ta ptica na svetu. Veter hodi povsod po svetu. Morebiti ve on za to ptico.“

Bilo je pred zoro, fant se je zbudil in Vila si je oblekla svojo kačjo srajco ter se zopet pretvorila v kačo. Tedaj reče fantu: „Nosi me v svoji torbi, pokazala ti bom k Vetrovi majki pot.“

In tako se je zgodilo. Ko sta prišla k Vetrovi materi, jo poprosita, naj vpraša svojega sina za ptico, ki nese jajca zlata. Vetrova majka skrije fanta na svojem domu, da ga Veter ne raznese, ko pride na večerjo domov. „Veter, sinko moj, je včasih slabe volje“, pravi mati Vetrova.

Pa tisti večer je prišel veter tih in miren. Majka mu pove o gostih. Veter je dobre volje in pozove gosta na večerjo. Gosta mu povesta, kaj sta in kako sta došla. Veter zmišlja in razmišlja, pa veli: „Jaz nisem nikjer na svetu videl take ptice. A če sem jo morda tudi kje videl, pa nisem pogledal v ptičje gnezdo in ne vem; pojdita k Mesečevi majki, naj ona vpraša svojega sina Meseca, on po noči v mesečini pogleduje v vsako luknjo in razpoko, skoz vsak žleb in vsako okno. Morebiti je on kje videl tako ptico.“

Potnika sta prenočila pri materi Vetrovi, a drugega dne pot pod noge — in odšla sta iskat Mesečevo majko. Ko prideta k njej, ju ona lepo sprejme v prenočišče. Morala sta dolgo čakati, dokler ni Mesec, poln, prišel domov k majki svoji na večerjo. Pri večerji rečeta gosta, zakaj sta prišla. Mesec zmišlja in razmišlja, pa reče: „Jaz

nisem nikjer videl take ptice; vsaj ne spominjam se; a vesta kaj: Pojdita k Solnčevi majki. Morebiti je solnce kje videlo to ptico.“

D drugega dne odideta fant junak in njegova posestrima Vila zopet na pot k materi Solnčevi. In tja prideta ob zapadu solnca. Solnčeva majka sprejme gosta v prenočišče, a ju skrije v ledenico, da ju Solnce ne bi spalilo in osmodilo.

Ko pride Solnce k svoji majki na večerjo, mu reče mati, kaj je in kako je; je li Solnce kje na svetu videlo pri nekem kralju vrt in na vrtu, z visokim zidom ograjenem, v zlati ptičnici ptico, ki nese jajca zlata. Na vratih stražita stražo leva dva, risa dva, mrka dva volkova, slona dva trebušasta? „Sem videlo“, pravi Solnce, „videlo sem jo pri tem in tem kralju, v tej in tej deželi.“ Pove Solnce vse, kaj je in kako je.

Potnika nista mogla večerjati s Solncem, ker bi se osmodila od težke žgaline, a Solnčeva majka, zvezda solnčnica, prenoči gosta in jima pove za kralja, pri katerem je ptica, ki nese jajca zlata.

Sedaj gre fant junak s posestrimo svojo v kraljestvo onega carja. Ko prideta tja, useka vila neko noč opolnoči šibico v šumi in jo da svojemu pobratimu, pa mu reče: „Ko prideva na vrata onega vrta, kjer je ptica, bode polnoči; prinesem ti ključe od vrat, vsako noč jih čuva kralj sam pod svojim zglavjem v svoji postelji, ti boš s to šibico šinil zveri, ki stražo stražijo pred vrati, pa boš potem vrata odprl in šel na vrt.“ In tako se je zgodilo.

Vila odide okrog polnoči v kraljeve dvore. Nikdo je ne vidi in ne čuje. Kralj spi. Vila seže pod kraljevo zglavje in izvleče zlat ključ od vrat, pa ga odnese svojemu junaku. Ko prideta pred vrata, sta slona budna in mahata z rilci, eden z ene strani, drugi z druge, in puhata skoz nozdrve. Fant junak se priplazi blizu, šine s šibico enega in drugega. Oba okamenita tisti hip, ko sta dvignila nosove, da bi ošinila junaka in ga zlomila. Za slonoma stojita na straži mrka volkova, eden z ene strani, drugi z druge. Ko se junak približa, pokažeta oba zobove in poskočita k njemu. On pa brzo šine s šibico enega in drugega. Oba volkova okamenita tako, kakor sta se bila že popela na zadnje noge in na ped široko zinila in zobe pokazala. Ide junak dalje. Evo ti dva ljuta risa, eden z ene, drugi z druge strani. Naravnost v skoku na junaka, kakor mačke na miš! Hitro ju šine s šibico; oba v skoku okamenita. Prav pri vratih sedita leva dva, eden z ene, drugi z druge strani. Junak ne počaka, da bi se leva dvignila, nego prihiti pa šine s šibico enega in drugega. Oba leva okamenita.

Vzame junak zlate ključe, odpre v vratih zlato ključanico, vstopi s svojo posestrimo na vrt, a najde na njem še krilatega zmaja pri zlati ptičnici. Tudi zmaja brzo šine s šibico in zmaj takoj okameni. Vzame ptičnico s ptico pod pazduho, a posestrima Vila ga ogrne s svojim megle-nim plaščem. Kakor da ga nosi veter, tako se mu je zazdelo.

Do zore pride domov. Bela Vila obleče svojo kačjo srajčico in odide v spalnico pod posteljo, a junak obesi zlato ptičnico s ptico na klin in leže spat. Ko se zjutraj prebudi in vstane, gleda ptico v ptičnici. Ptica je znesla troje zlatih jajec. Posestrima Vila reče junaku: „Nesi ptico kralju in ga prosi za hčer!“

Junak nese v zlati ptičnici ptico kralju, Ko kralj vidi ptico, ki nese jajca zlata, se vzraduje, a ko čuje, da fant prosi njegovo hčer za sebe, se ne vzraduje nego veli: „Še je na svetu kralj, ki ima na svojem vrtu hruško in ta rodi zlate hruške. Ako želiš biti moj zet, mi prinesi ono hruško in jo presadi na moj vrt!“

Vesel je odšel junak na kraljev dvor, a tužen se je vrnil z njega. Pove vse svoji posestrimi, kaj je in kako je, a posestrima mu reče: „Ni drugače, morava zopet iti vprašat k Vetrovi in k Mesečevi materi za kralja, na čigar vrtu raste hruška, na njej pa rodijo hruške zlate.“

Gresta zopet po tem redu, kakor sta hodila prej. Ne moreta zvedeti nič niti pri Vetru niti pri Mesecu niti pri Solncu.

Čujeta pri Solnčevi materi, da bi bilo dobro, ako bi šla vprašat k Oblakovi materi. Tudi Oblak pride po vsem svetu in potuje povsod, morebiti je on kje videl tako hruško.“

Kaj moreta zdaj drugega nego pot pod noge, pa hajdi k Oblakovi materi! Ko sta prispela tja, jima reče Oblak, da ne ve za tako hruško. „Pa pojdita“, jima pravi, „k materi Zraka. Zrak povsod potuje in pride po celem svetu, morda je on videl tako hruško.“

Gre junak s svojo posestrimo k materi Zraka. Zrak jima pove za hruško in ko sta prišla tja, je bila hruška res pred kraljevim dvorom. Dvor je ograjen z dvojno utrdbo in trojnim zidom. Na vsakih vratih stražijo stražo zmaji plemeniti. Iz žrela jim plamen liže. Karkoli zadahnejo, vse ožgejo in zastrupijo. Na vrtu čuvajo hruško zmaji drevolazci. Po zidu okoli vrta sede silni orli in lunji, vsak večji od večjega in grši od gršega, in jata skobcev in jastrebov, račarjev, kokošarjev in golobarjev.

Posestrima Vila odide na planino in pozove na pomoč Vile rojenice in vetrenice, polednice

in Vilovnjake. Vile vetrenice dvignejo vihar in burjo, polednice zamesijo led. Vstane strašna nevihta, toča se usuje iz oblakov, pobegnejo orlivelikaši in silni lunji in vse ptice grabilice, zmaj se povleče v svojo duplino pod utrdbo. Zmaj drevolazci se skrijejo v svoje jame. Vilovnjaki se primejo za burjo, zgrabijo steblo hruškovo, ga iztrgajo s korenjem iz zemlje in prenesejo v hipu okoli polnoči iz ene dežele v drugo, iz enega kraljestva v drugo. Brzo izkopljejo jamo na vrtu in presade hruško.

Drugega dne ide fant junak k kralju in ga povede na vrt, da mu pokaže hruško, na kateri rode zlate hruške. Kralj se vzraduje, a reče takoj junaku: „Še je na svetu kralj, ki v srebrni staji (hlevu) čuva ovna vitorogega, na njem raste zlata volna, ki se iz nje prede in tke tkanje zlato. Dokler mi ne spraviš tega ovna, ne boš moj zet.“

Junak se tužen vrne od kralja in reče posestrimi, kake sitnosti zopet prodaja kralj.

Posestrima Vila povede iznova junaka, svojega pobratima, k Vetrovi materi. Nič ne ve Veter za ovna. Vodi ga k Mesečevi materi. Pa tudi Mesec ne ve za ovna, na katerem raste zlata volna. Ideta k materi Zraka. Zrak jima reče, naj gresta k Morju in povprašata Morje za ovna. Zraku se zdi, da je videl takega ovna na nekem otoku v morju, a ne ve prav kje.

Gre junak s svojo posestrimo k Morju. Morje reče: „Pojdita z menoj, povedem vaju do tistega otoka, kjer ima kralj v srebrni staji ovna, ki raste na njem volna zlata. Daleč je to!“

Junak ide s svojo posestrimo. Morje ju vodi. Dolgo potujeta. Ko pridejo do onega otoka — pa je strma obala okoli vsega otoka; ne more je ptica preleteti. Bela Vila vzame svojega pobratima za roko in vzleti na obalo. Ko tako prideta na otok do kraljevega dvora — pa je jezero okoli srebrne staje, na njem samo en čoln kraljev. Čoln je privezan za srebrn stolpec na obali, s srebrnim lancem in z zlato žabico zaključen. Čuvajo ga trije kraljevi slugi z golimi sabljami.

Posestrima Vila veli junaku: „Hajdiva z druge strani!“ Vzame vila orehovo lupino in iz nje postane čoln. Vila razprostre svoj plašč in postane jadro. Vzame iglo izpod svojega grla, ki je z njo zapenjala svoj beli ogrlač, in iz igle postane veslo.

Sedeta pobratim in posestrima v čoln in se popeljeta preko jezera do srebrne staje. Vzametata ovna, ga zvezeta za rogove z junaškim pasom in ga vodita k Morju.

Morje vrže potnika na drugo obalo.

Fant junak dovede drugega dne očetu devojke-lepotice ovna, na katerem raste volna zlata, ki se iz nje prede in tke tkanje zlato.

Kralj se vzraduje, a še mu ni dosti, nego reče junaku: „Ako želiš biti moj zet, — pa vidiš tam oni kameniti breg in oni dol izpod njega. Ako mi onega brega do jutri ne izravnaš z dolom in ako po ravnici ne vzraste živica, meja živa, ko jutri vstanem iz postelje, mi ne boš zet.“

Junak se potoži svoji posestrimi, a ona ga teši in brž odide na planino ter zove vile, svoje družice, na delo. Pride družba in do zore razkoplje ves breg in ga izravna z dolino in ga zasadi v zeleno ledino.

Ko zjutraj vstane kralj, ni brega, vsa je ravnica obrastla z živico, mejo živo. Kralj reče: „Tudi to je lepo, toda ako do jutri na tej ravnici ne sezidaš belih kraljevskih dvorov in v njih toliko sob, kolikor je v letu dni, in vseh sob lepo opravljenih po gosposko, ne boš moj zet.“

Junak reče posestrimi, kake sitnosti prodaja kralj. Zopet zove Vila vse svoje družice na delo. Do zore sezidajo bele dvore od kamna sivca in opravijo vse gosposki. Takih dvorov nima na svetu noben kralj, kakor so jih Vile sezidale to noč.

Pa se drugega dne kralj šeta z junakom po belih dvorih. Še kralju nekaj manjka; odpira okna in gleda po polju, pa veli junaku: „Vidiš ono pusto polje na ravnici! Ako do jutri ne izkrčiš onega polja, kakor je dolgo in široko, ga ne zorješ, ne poseješ z belico-pšenico, pa te pšenice ne požanješ, ne omlatiš, ne oveješ, ne semelješ in od nje za obed ne umesiš in izpečeš pogače, ne boš moj zet.“

Ko to čuje fant-junak, se raztuži in razžali bolj nego kdaj. Tega vsaj — to ve vsak — ni mogoče storiti. Potoži se junak svoji posestrimi. Ona mu veli: „Pobratime, tudi v to hočeva poseči in srečo poizkusiti z delom. Ako pridejo vsi pozvani, bo nekaj. Ako pa ne pridejo — s silo ne bo nič!“

Ide vila posestrima hitreje nego veter po planinah in ravninah in zove na delo vse Vile in Vilovnjake: Vile rojenice, polednice, vetrenice in ljute Vile. O prvem mraku že vrvi po poljani delavcev kakor mravelj. Polje, v hipu izkrčeno, v hipu zorano, posejano in do dneva vse gotovo. Po polju se valove lehe zrele pšenice; lepota je pogledati.

Kralj je prišel na polje, da vidi, kar se ni še videlo. Do poludne žito požeto, omlačeno, ovejano, moka semleta, pogača umešana in za obed izpečena. A Vile-ljutice so ljuljko vmešale

med pšenico. Vila posestrima ni mogla radi silnega dela biti baš povsod ter paziti na vse, a je opomnila junaka-pobratima, da bi ne jedel brž od pečene pogače.

Kralj pozove junaka na obed. Sedajo za mizo. Kralj razlomi pogačo, a pogača se kadi od vrelosti. Jê kralj v slast pogačo in se je najê. Glava ga zaboli, muka ga zgrabi, zlo mu je, zlo in še huje. Zastrupil se je z vročo pogačo in umrl.

Junak se oženi z devojko lepotico, kraljevo hčerko, in zakraljuje. Sedaj je lepo živel. Imel je kraljico-lepotico; imel je zlato ptičnico in v ptičnici zlato ptico, ki nese jajca zlata; imel je na svojem vrtu hruško, na kateri rode hruške zlate; imel je ovna vitorogega, na katerem raste volna zlata, ki se iz nje prede in tke tkanje zlato. Samo eno zlo je imel: rodila mu je v žitu ljuljka.

A. FUNTEK:

PESEM O KRUHU.

Pesem o kruhu
plove po vzduhu.
Njive zoreče jo
v solncu šepečejo.

Ali ko polja so radostne volje,
širi med njimi se žalostno polje.
Nihče ga ni razoral,
z žitom ga ne posejal.

Hiša ob njem je razkrita,
okna so slepa, razbita,
stene razmaknjene,
duri s tečajev iztaknjene.

Nikdar v tej hiši
klik se življenja ne sliši.
Sence mrliške v njej krožijo,
begajo, vzdihajo, tožijo . . .

To so vsi tisti, ki v njej
dolgo so bivali prej,
vsi, ki v veselju, v bolesi
tukaj so vztrajali zvesti.

Zadnji potomec pa krenil je z doma.
Kdo ve, kje roma
kakor neznanec pregnan,
daleč od rodnih poljan!

Morda kje v hrupu svetá
sanja, da spet je domá . . .
Morda se glási mu v duhu
polja domačega pesem o kruhu!

UTVA:

NA POLJU.

Po polju fantič gre vesel,
z njim gre glasen spev,
izpod gore, od zlatih njiv
odzvanja mu odmev.

Zori pšenica, mak rdi,
v pšenici pa je zal deklíč;
blešči se v solncu ruta mu,
blešči v rokáh srpič.

„Le padaj zlato klasje mi“,
ž njim kramolja deklè,
na polju uka fantič mi,
„pol leta čaka še“.

Ko kamen v moko te zdrobi,
po balo prišel bo,
zaukal bo mi sred vasi,
odpeljal me s sabò.

NAŠA OBRAZOVALNA UMETNOST.

(VI. UMETNIŠKA RAZSTAVA V PAVILJONU R. JAKOPIČA.)

Ivan Grohar! Ko je odšel na dolgo pot, so mu dali prijatelji v poslednji pozdrav pisan venec, spleten iz rdeče rese, temnozelenega bora in kraljeve rože. Cvetje naših planin je venčalo rako njemu, ki je kot rdeča resa tesno in gorko objemal našo zemljo, ki je stal kot visok bor na slovenski gori v divjem viharju in zlatem solncu, ki je kot kraljeva roža vzklikl svež in čist iz domače grude.

Tej razstavi je častni predsednik pokojni Grohar, slikar in pevec pomladi, gozdov, polj in solnca. Posetnike sprejema in pozdravlja njegova mrtvaška maska. — Sam se je opravičil, ker je imel nujno pot v neznano deželo, da najde tam še neizrečenih in nenaslikanih lepot, same luči in nebeških barv. Težko mu je pri srcu, kdor se zagleda v Groharjevo masko; na njej je zarisano vse trpljenje in gorje, ki je bilo delež trpinu-umetniku, predno so se mu otvorile duri na rajske poljane.

V resnici — vrl predsednik je na čelu tej razstavi. Ivan Grohar zasluži to častno mesto. Koliko poezije je v njegovih stvareh, umetniške zadivljenosti in čuvstva. Razstavljenih je nekaj njegovih najbolj značilnih slik iz dobe, ko se je povzpел najviše na umetniški lestvi. V ospredju visi „Mecesen“, gorska krajina iz njegove domačije, slika polna nežne ubranosti in mehkih barv. Ob desni strani mu je „Sejalec“, znan že po svojih izbornih lastnostih risanja, barv in notranje vsebine. Slede „Gerajte“, vrlo občutena in poetična krajina, „Sorško polje“, „Iz mojega okna“ in druge stvari, ki vse pričajo o veliki umetniški sili in izvorni tehniki njihovega stvarnika. Grohar je bil samorasla, krepka umetniška natura, ki je črpal in zajemal iz srca in koreninil globoko v naši zemlji. Nedovršene njegove stvari pa kažejo, da je še zmeraj stremil navzgor in se izpopolnjeval in iskal čim primernejšega izraza svoji umetnosti.

Njegov „Voznik“, šele začeto delo, je poln moči in plastike, poln poezije in naravne krasote je „Pastir“, ki stoji kakor oče pred svojo čredo.

Krepka in originalna je nedovršena skica „Pri delu“, ki po svoji živi tehniki kaže, koliko neizrabljene sile je bilo še v Groharju. In mogoče bi bile prav te tri slike vrhunec njegove umetnosti.

Zmeraj bolj preprosta je bila njegova tehnika, vsi tuji vplivi in vtiski — na „Mecesu“ se pozna n. pr. še Segantini — so izginili, in na dan je stopila samo njegova samoniklost. Njegove zadnje dovršene slike „Kopači krómpirja“ ni na tej razstavi, ker se nahaja v avstrijskem paviljonu na rimski izložbi. Kadar bodo njegove stvari zbrane, kar bo že najbrže jeseni, tedaj bo prilika, govoriti o njem, celotnem umetniku, ki je zdaj — žal — za zmeraj odložil čopič in paleto.

Zvest tovariš Groharju v umetnosti in življenju je bil R. Jakopič, enako čista in popolna umetniška natura, samosvoj in lep umetnik, ki še nikoli ni zatajil sebe in svoje umetnosti, ki podaja samo to, kar je čisto njegovo, ne oziraje se na levo in desno, in ki ne misli sklepati kompromisov ne s kritiko ne z občinstvom. „Eva“ je naslovil sliko, v kateri je podal zopet enkrat vse svoje umetniško prepričanje, ki je njegov confiteor in njegova visoka pesem. Eva je deklica s torbico žarečih jabolk v roki, s koketno nagajivim nasmehom. Vidi se, da se je tu Jakopič vglobil in vtopil z vso močjo v psihologijo te deklice, ker jo je podal naravno in živo, da gledalcu ne uide kmalu iz spomina. Sploh je Jakopičeva velika odlika, da se z vso intenzivnostjo zamisli v predmet in ga poda na slikarski način z milijem in bistvom ter zbudi na ta način v gledalcu slične, ako ne enake predstave, kakor jih je imel sam.

Čim bolj je bil slikar z dušo in srcem pri stvari, tem bolj umotvor vpliva na gledalca. Časih ne deluje takoj, temveč se oživlja polagoma, pride na dan kasneje, a je zato užitek trajnejši. Ako pa slikar ni delal s srcem, je njegovo delo

mrtvo, in to ni umotvor, temveč izdelek rokokodelca.

Kolorit na „Evi“ je — Jakopičev, to je — brez primere v našem slikarstvu. Barve se prelivajo, tope in izpreminjajo, to je vse žamet in luč in roža. Mnogemu slika ni bila in ni in ne bo všeč. Ali umetnik zmaje z rameni in gre svojo pot dalje, dalje . . . „V sanjah“ je naslovil drugo svojo stvar. Naslikana je sanjajoča deklica. Tehnika je lahna in enostavna kakor sanje, tudi barve vse bolj nežne in mirne. Slikar je podal ta samosvoj dojem in istega hoče zbuditi v gledalcu. „Zimski večer“ je starejša Jakopičeva stvar. Predstavlja večerni interieur sobe, ki je zelo dobro pogojen, in je slika v barvah — prevladuje karmín — jako ubrana in v perspektivi brezhibna. Enako nam kaže „Romanca“ večerni interieur sobe, damo pri klavirju, in v ozadju sloni možki. Luč pada od leve in desne, izborna so podani odsevi luči in lahko prehajanje svetlobe v somrak. „Zima“ je večja zimska krajina, ki izhaja še iz prejšnjih let, v barvah bolj sirova in manj študirana. „Dvorišče“ je skica, ubrana v rožnem tonu, ki nam podaja prvi dojem slikarjev, kakor so tudi malone vse ostale prva impresija, ki ne sega globoko. To so slike in sličice brez posebne intimnosti, kjer je izkušal slikar z malo sredstvi vse povedati. Pri nas je občinstvo vajeno, gledati samo do zadnje rožice izlizane stvari, in ne razume Jakopiča ter govori o neizvršenih njegovih stvareh.

Tretji v tej družbi sorodnih duhov je Jama Matija, ki je zapustil domovino in zdaj v Dürnsteinu, na Avstrijskem nekje, druguje s svojo muzo. Njegova umetnost je internacionalna, nima več stika s slovensko zemljo. Slikar ji je sam porezal korenine, ki so jo nekoč vezale nanjo. Ali on je velik umetnik, in njegove slike so med najboljšimi na razstavi. Dovršene so v tehniki, imajo polno zraka in prozornosti in ubranosti. Skrben in resen umetnik je to, ne zanemari risbe, misli na modeliranje predmetov, se ukvarja z lučnimi in zračnimi problemi — a njegova luč je mrzla, solnce je skromno in srca ne ogreje. Razum priznava prednost njegovim slikam, srce molči. Tudi bolj lahka je zdaj njegova tehnika, giblje se prosteje in manj pedantizma je opazati v načinu njegovega slikanja. Aparten je v motivih in izbran v vsakem oziru. Par naslovov njegovih slik: „Iz Dürnsteina“, visoko umetniško delo, polno plastike in realizma, istotako „Luteranska cerkev v Amsterdamu“, „Na razvalini“ i. t. d. „Pomladno cvetje“ je odlično po sveži enotni tehniki. — Jama je pleinairist prve vrste, mojster

v tej stroki, v portretu pa ni. To kaže njegov lastni portret, ki kaže v risbi in koloritu znatne hibe.

No, in zdaj srečamo nenavadnega gosta. Ivan Franke, edini zastopnik stare garde, še iz dobe romantizma, „fino obdarjena umetniška narava“ (zapisal Jakopič) se je topot tudi pomešal med pisano družbo impresionistov, pleinairistov in drugih istov. Razstavil je devet podob: štiri portrete, tri gorenjske pokrajine, šator in tiho žitje. To so torej njegovi tehnični eksperimenti, kakor bi se sam izrazil. Kjer je nehal pred tolikimi in tolikimi leti, tam je zdaj začel. Zato se zdi njegova pojava med drugo moderno družbo kakor nekak anahronizem, nekaj, kar ni v stiki s sedanostjo, nekakšen nered v sedanjem času.

Njegove sličice imajo na sebi nekak „bidermajerski“ ton, in pridobitve modernega slikarstva zadnjih tridesetih let zanj ne eksistirajo. Ali mora se priznati, da zna mož izvrstno risati, kar kažejo njegovi portreti. Tudi inkarnat je zelo pogojen. V ostalem pa je mnogo ljubke naivnosti. Človeku je veselo pri srcu, ko vidi s kakšnim navdušenjem in lepo ljubeznijo do umetnosti je šel na delo naš sivolasi slikar, ki ni klonil z duhom in ni izgubil starih lepih idealov.

H. Gerbič ima razstavljenih petero sličic. On je začetnik brez hudih ambicij. Nastopa skromno, in njegove stvari se ne vsiljujejo gledalcu niti po kakih predrznih tonih, niti po obsežnih platinah. Brez posebnih neprijetnosti gre gledalec mimo. Najboljša je pokrajina v pastelni tehniki, ki se dojmlje dosti prijazno.

R. Jakhel je tudi začetnik, in še talentiran povrhu. Kako in v kateri smeri se bo razvijal, tega niti sam ne more vedeti, a iz načina njegovega slikanja se vidi, da ima lep dar, sposobnost in slikarski čut. Seveda je vse to še premalo. Zakaj pot do cilja je dolga, in umetnost je sicer jasna, ali stroga. Vidi se, da Jakhel resno jemlje vso stvar, za to ga treba tudi uvaževati. On gre na delo s pravega umetniškega stališča, pokazal je, da zna risati in da ima diskreten in fin okus. Študirati pa mu bo še precej, da bo njegovo znanje harmonično z voljo in talentom. Izmed petih njegovih stvari na razstavi je najboljši možki portret ga. G. Glava je dobro risana, istotako roke, a proporcionalno so nekoliko prevelike, inkarnat je usnjen. Slabši je damski portret, kjer je obleka presvetlo modra in ni v nikakšni harmoniji z umazano poltjo obličja. Izmed krajin prvači „Karlovski most“, ki je dobro motren in delan s slikarskega stališča, dasi je nekoliko zarisan. Vrlo naprej!

Fr. Klemenčič pride v prvi vrsti v poštev kot portretist, le žal, da je malo razstavil. V svojih dekliških študijah, zlasti v prvi je pokazal priznane svoje zmožnosti. Tu pride do veljave njegova krepka in lahka tehnika, ki je za njega zelo značilna: Par drznih potez in ploskev, in karakteristika obraza je dobljena. Dober je njegov „Avto-portret“, ki je ostro modeliran in zelo natančno izveden, kar včasih ni Klemenčičeva navada. Pri naročnikih mora seveda sklepati kompromise, kar se vidi tudi na dveh razstavljenih portretih, kjer se je morala njegova umetnost vkloniti filisterskemu okusu. Klemenčič združuje z zmožnostjo tudi obširno znanje in izbrušen okus ter je nenavadno agilen in resen umetnik, zato je upravičena nada, da bo zlasti v portretih dosegel še lepe uspehe. V poslednjem času se je posvetil tudi cerkvenemu slikarstvu, in jako je želeli, da ga naša javnost podpre z naročili, da ne klone na svoji težki poti.

S. Magolič starejši je razstavil osem krajskih slik, oziroma mestnih ljubljanskih redut. Znatno je napredoval od zadnje razstave, in morem govoriti o njem samo pohvalno. On dosega s pomočjo priznanih tehnik jako lepe uspehe, in ker združuje s talentom še veliko marljivost, zato se je vzpel zopet više na svoji slikarski poti. V zadnjem času se je začel baviti tudi s slikarskimi problemi svetlobe in zraka, kar opazamo na vseh zdaj razstavljenih slikah. „Ob Ljubljani“ je naslovljen triptih, kjer se zlasti lepo vidi njegov napredek in vglabljanje v slikarske probleme. Luč in svetloba prehaja v finih nijansah v temne in temnejše dele. Še nežnejša je slika „Ob zori“, kjer fino prosejajo prvi solnčni žarki skozi meglo. Tudi je perspektiva na tej sliki zelo dobro izražena. Lepa je krajina „Večerno solnce“, živo je naslikano žarenje zahajajočega solnčnega boga, in „Breze“ imajo mnogo poezije in ubranosti. Sploh so na vseh njegovih slikah barve sočne in sveže, in je tehnika priznana izborna. Magoličeve slike so delane vse samo s tremi barvami, kar je gotovo posebnost, in je on prvi, ki je začel s tem načinom slikanja.

S. Magolič mlajši ima razstavljene štiri slike. Poizkuša se v različnih tehnikah in uspehi niso izostali. Brezdvomno najboljša njegova slika je „V jutranji megli“. S to sliko je pokazal, da še mlad, hrepenenje po samostojnosti in neodvisnosti od tujih vplivov. Slikana je z lopatico in baš v tej tehniki se je pokazal izredno spretnega, zato bi mu svetovali, da i v bodoče zaseduje to pot, kajti po njej obeta doseči še lepe uspehe. Tudi ostale tri njegove pokrajine kažejo

lep talent, so prikupljive in ne brez čuta. Tudi Magolič ml. slika izključno samo s tremi barvami.

R. Marčič se je slabo izkazal. Vse njegove stvari so delane čisto mehanično brez čuta, brez ljubezni, nima je niti do predmeta, niti do celote. Poslal je same velike razglednice. S tem, da slika takšne gorostasnosti à la „Grintovec“, „Zapuščen otok“ i. t. d., samo škoduje ugledu slovenske umetnosti. Pri Nemcih je dovolj takšnih „slikarjev“, a pri nas je eden preveč. In kaj je Marčiču treba mazati te velikanske rjuhe! Saj ni navezan na slikarski zaslužek. Gre naj z ljubeznijo in spoštovanjem do umetnosti na delo, ako čuti v sebi talent in veselje do slikarstva. Mi nočemo in ne potrebujemo slik, delanih po raznih tujih vzorcih in izlizanih kičev, ampak hočemo umetniških individualitet.

K. Mysz z Bleda ni naše gore list, ker pa je že tukaj, mu dajmo par lepih besed. Mož je vztrajen in izkuša in hoče dospeti do svojega cilja. Kot risar ima več znanja in rutine, kot slikar je šele na potu in še ni na jasnem, kam bi krenil. Izkuša se v raznih tehnikah in izbira in gleda, katera pot bi najbolj odgovarjala njegovim zmožnostim. Najboljši so njegovi pasteli „Rimske študije“. „Most čez Seino“ je dober tudi s slikarskega stališča. V ostalem je zelo akademičen in pedantičen.

Fr. Tratnik je razstavil večjo risbo „Iz senc življenja“. Tragična in obupna stvar je to; predstavlja nam slepca, njegovo bedno ženo in dva sestradana otroka. Ostro očitane zveni iz risbe, bolj močno in mogočno od sto socialnih govoric. Kompozicija je enotna in lepa, na njej ni nič raztrganega, kakor se je včasih Tratniku primerjalo. Vpliva enostavno in monumentalno, luč je lepo razdeljena, in spričo teh velikih vrlin izgine par malenkostnih hib. To delo je kakor nalašč za kako javno galerijo, in dežela ali mesto naj bi jo na vsak način kupilo za svojo galerijo.

Iv. Vavpotič je razstavil marsikaj dobrega, in je sedaj kot slikar izmed vseh dosedanjih razstav najpopolneje zastopan. Vavpotič je močnejši v figuraliki kakor v krajini, njegovi interieurji so boljši od pleinairjev, ker gleda pri slikanju v prvi vrsti na predmet in šele potem na luč, milieu in ubranost, vendar tudi kaka krajina njegova prijazno deluje. Najboljše izmed tega, kar je razstavil, je portret skladatelja Gerbiča. Glava je dobro modelirana, zlasti levi zgornji del je pogojen, in dela vse skupaj vtisk enotnosti in kompaktnosti. Kar me moti, je to, da je vzel Vavpotič glavo preveč ali samo reelno in se ni vglobil v psi-

hologijo, v dušo modela, da bi podal več duševnega izraza. Ta portret nam kaže Vavpotiča kot zrelega umetnika v prevladavanju form in risbe.

Enako so „Leviči“ imenitna študija. Med krajinami se odlikuje „Gozdna pot“, ker je precej enotna. Tu se zopet vidi Vavpotičev način motrenja in slikanja. Predmet je zelo dobro zadet, a celota, narava ne pride v poštev. „Po dežju“ ima nekaj občutja; zdi se mi, da čutim, kadar gledam to sliko, nekako dolgočasen moten dan.

„Karavanke“ so lepo delo in pričajo o veliki marljivosti slikarjevi. V barvah so skoro sladke, a zaeno napol dolgočasne, ker so zopet samo gore, oblite z rožno lučjo, a brez poezije in duše, ki diha iz večerne zarje. Brez zveze z vesoljnostjo.

Vavpotičeva tehnika je solidna in precej akademična, a vidi se, da jo je že precej po svoje prikrojil in se giblje v njej dosti lahko in neovirano. Njegov napredek je očiten. Samo razmaha in svobode!

I. Žabota je razstavil „Razpoloženje“. Po mojem mnenju bi bil boljši naslov „Brez razpoloženja“. Zakaj, slika je dolgočasna v tonu, zarisana, precej akademična stvar brez duševnega poleta.

P. Žmitek ima dve še precej dobri krajinici. Zlasti „Poslednji žarki“ lepo izražajo večerno razpoloženje. Motiv je prijazen, mehko obdelan, in na vsej stvari je nekaj plastike. Istotako v „Mraku“, kjer je perspektiva lepo izražena. Najmanjša njegova slika „V parku“ je tudi najboljša. Skica „I. Grohar“ ima tudi svoje prednosti. Karakter pokojnikov je pogojen dokaj dobro. In ostale njegove krajinice niso slabe, seveda v Žmitkovem tonu in tehniki, ki je časih nekoliko dolgočasna in površna.

Od kiparjev je zastopan I. Zajec z velikim reliefom „Vstajenje“, ki je namenjen za Majdičev mavzolej v Kranj. To je čedna in primeroma dobra kompozicija: Na sodnji dan vstajajo mrličji in gredo pred solčni obraz svojega Boga in sodnika. Tu je Zajcu prav prišla njegova akademična manira. Zakaj ljudje, ki so baš vstali iz groba, niso preveč živahni, in jih še teži kamen in se jih ovija prt trohnobe. Tukaj Zajec ni potreboval temperamenta, a fantazije je pokazal precej. „Angel miru“ je solidno delo v stari tehniki.

In tako smo pri kraju. Razstavljenih je vseh del 146. Marsikaj je vmes dobrega, a nekaj je manj vrednega in ni zaslužilo mesta na razstavi. Jury, jury!

Seveda so vse to samo moje misli in površni dojmi, katerih ne vsiljujem nikomur, niti občinstvu, in še manj umetnikom. Kar sem napisal, je samo informativno poročilo. Na tak način se po mojem mnenju najlaže seznaniti in sistematično uvede občinstvo v našo sedanjo umetnost. Kdor pa hoče biti posebno izviren, piše umetniška poročila v obliki aforizmov in lastnih globokih sentenc, ne oziraje se na to, ali njegova pšenica pade na kamen. Vsak po svoje!

* * *

Umetnikom so se pridružili še slovenski amatêr-fotografi, ki imajo razstavljenih v desni sobici okoli 130 stvari. Motivi so lepi, izbrani, in izvedba v mnogih slučajih fina in dostojna. Zlasti B. Brinšek ima nekaj zelo lepih slik, n. pr. „Grebni Planjavine stene“. Ne zaostajajo za njim J. Kunaver in A. Berthold in Fr. Vesel. V celoti dela njihova razstava prikupljiv vtisk, samo nekoliko je preenolična. Tudi tu bi bila na mestu strožja izbira.

SPOMENIK PRVEGA ISTRSKEGA TABORA (21. MAJA 1871) NA BREGU SV. MIHOVILA POD KASTVOM.

(PO POSEBNI FOTOGRAFSKI SLIKI ZA „SLOVANA“.
F. PALIAN NA REKI.)

KMETAMARIJA:

S POTI.

CRTICA.

Zdaj dehtijo akacije in glicineje, kaj ne, in „Z je veliko solnca zunaj —“, je še dejala pred tednom, in čudno žalostno so strmele njene velike, bolestne oči proti oknu.

Tako je govoril Ivan.

Stopal je trudno in počasi z Matjem in Miro.

„In zdaj je ni več —,“ je zavzdihnila Mira, potem pa pristavila:

„Tako polna hrepenenja je bila njena duša. Se še li spominjata, ko smo šli onega jesenskega večera po aleji od predavanja? Govorila je tako čudno, polna ognja in žarečih besed. Pravila je, da bo njena duša živela le mislim, visokim in lepim, in da bo hodila le s temi mislimi po svetu in jih bo sejala v druge duše, in trdno je upala, da bodo vsi ljudje čisti in dobri po teh mislih. — Upala je vanje.

„Četudi čez tisočletja“, je dejala, „drugačni bodo —“; in tako žarko so se ji zasvetile oči, in polno solnca je bilo njeno lice —.“

Umolknila je Mira in tiho zrla na tovariša. Megle so ležale nad njimi, pa bil je maj. Sence so padale, lepe sence, pomladanske. In tako dišalo je vsepovsod.

„Le to jo je motilo,“ je dejal Matja, „da je ni razumel nihče, ko jim je pravila lepe besede. „Smejejo se mi,“ mi je pravila nekoč vsa potrta, „smejejo se mi, pa mi pravijo, da lepo govorim, a da je to prazna slama. Pravijo mi: „Preidealni ste, gospodična. — No, da, mladi ste. Pa kaj bi z lepoto — ha, ha, in s tistimi mislimi! Vas bo že še poučilo življenje; smejali se boste potem.“ „Taki so, Matja,“ mi je tožila, — „in jaz se vendar nočem smejati potem!“

Zrla je preko ljudi daleč nekam, in videl sem solze v njenih očeh. Polzele so po licu, tako nalahno, nalahno — —. In tiste solze so me spekle. Prijel sem jo za roko in dejal: „Eliza, kaj vam je toliko za take ljudi? Ti še niso vsi. Tam — v dalji — so še drugi, razumeli vas bodo.“ Pogledala me je, a čuden strah je bil v njenih očeh. In komaj slišno je dejala: „Ah Matja, pa me le nekaj straši. In — in skoraj, da si ne upam. Časih me obide strah, da so to vse le prazne sanje. Same sanje.“

Zakaj, glejte, preslaba se zdim, in pa — in pa —, ker sem ženska. — Ah, moški, da, da. Ali ženska — — —“ Potem pa se je hipno vzravnala, podala mi roko in dejala: „Sram me je — sram. Sama ne verujem v sebe, kako naj verujejo drugi v me? Pa — hočem, hočem! Razumete, Matja? Hočem! —“ in mi je stisnila roko in odšla hitrih in trdnih korakov doli po ulici —“

Tiho so šli dalje po cesti, Ivan, Matja in Mira. Šli so ljudje mimo, vračali so se iz mesta. Drugi so jih dohajali, šli so s pokopališča; kakor oni trije.

Časih jim je zastal korak, onim trem, in nagubančilo se jim je čelo. — Plaho so zrle oči, a nekje daleč v njih je bil skrit ogenj njihovih duš. Samo solnca ni bilo videti na obrazih. —

„In vendar je res hotela —,“ je dejal Ivan. „Hotela je, kdo ve, če bi se morda ne bile uresničile njene misli.“

„Ah — težko —“ je pristavila Mira. „Pa vendar, zakaj ne? Ni li imela v hotenju tolike moči? O da — vse bi bilo res!“

„Pa težko bi ji bilo to storiti,“ je rekel Ivan. „Ljudje bi se norčevali — saj so se že. Seveda, pomislita, — kaj jim mari vsa lepota?

Vsaj večina je taka. Služba, služba — in pa komodnost. Pa pokojnina na stara leta — Pah! brigajo se za lepote!“

„Kvečjemu, če se pobahajo s tisto pičlo učenostjo in govorjenjem o umetnosti —“ je pristavila Mira.

„Pravzaprav,“ je dejal Matja, „saj imajo prav. Ha, ha. Kako so lahko brezskrbni —.“ Težko bi bilo res, da bi bila Eliza kaj dosegla. In vendar škoda, o škoda njene duše, ki je hotela takih lepot in čistot!“

„Ne, Matja,“ je govorila Mira, „morda je bolje tako. Pohodili in raztrgali bi bili brezvestneži njeno dušo in oblatili lepe misli. Tisto krdelce, ki bi jo spremljalo, bi ji ne moglo dosti pomagati —.“ Zavzdihnilo so vsi trije in molče zrla na cesto, kakor bi nečesa iskali, iskali, a se zavedali, da vendar nikdar ne bodo našli ničesar.

„Vera, vera v sebe, in naša vera v njo bi jo morda še zdržala na višku,“ je govoril Ivan. „Pa ne za dolgo. — Ah ja, glejta, plovemo tako, in nikjer nič vere. Vse je na tankih nitkah, vse zavito v tančice. — In tiste vrvi ni, ki bi držala, držala na veke. — In bi morala biti. Ni prav, da se ljudje vlačijo kakor megle po vsej tisti poti skozi življenje. In so veseli, da jedo in pijo in spijo. — Ne, ne — to ni prav. Delo, veliko delo, in v tem delu lepota, čista, bajna, to naj bi jih spremljalo, in to bi bila tista vrv — — In solnce bi sijalo vsem, vsem vsepovsod. . . .“

Vroč je žarelo lice Ivanu. Stresel je z glavo in s čudno kretnjo dvignil roko proti nebu. . . .

Prišli so bili blizu mesta. — Ozrli so se nazaj po cesti, prašni in dolgi cesti. — In Mira je dejala: „Tam je zdaj Eliza — kako ji bo hladno v maju brez solnca — tam v zemlji.“

JOS. PREMK:

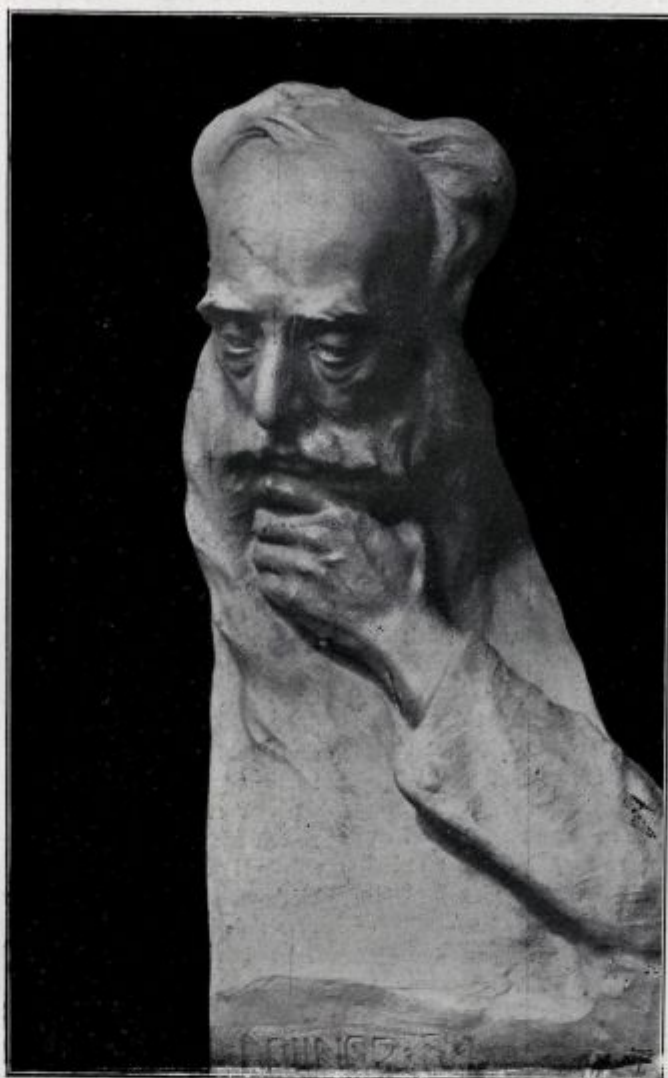
SONET.

Saj sem vas ljubil, rože majskih dni,
saj sem vas sanjal, cilji moje sreče,
tak obstreljena ptica ne trepeče
in ljud pred silnim Bogom ne drhti

kot moč, ki v mladih dušah vzplameni
in išče, prosi, trka hrepeneče:
Proč! Kaj zastavljate mi pot do sreče
in lažete v obraz mi, da je ni!?

Saj sem vas ljubil, rože majskih dni,
— molčite solze! Pesem je izpeta:
Zdaj duša z Bogom več ne govori!

Moj dom, o brate, cesta je prokleta,
kjer bijem se s filistri vse noči! . . .
„Za domovino?“ Ha! Za vino in dekleta!

A. DOLINAR:
 PORTRETNI KIP.

LISTEK.

V znaku „Ilirije oživiljene“.

KNJIŽEVNOST.

NAŠA LITERARNO-KULTURNA DRUŠTVA.

„Matica Slovenska“ izda za tekoče leto sledeče knjige:

1. „Zbornik“, ki bo imel najbrž sledečo vsebino: Fr. Kobal, Kolera na Kranjskem (zgodovinska študija). — Dr. Štebinger: Slov. Bibliografija (zadnjih petih let). — Dr. Gruden: Spomini na Francoze v naši narodni tradiciji. — Dr. Fr. Kidrič, Korespondenca med Prešernom in Vrazom.

2. Štrekelj, Slov. Nar. pesmi (Stanovske, otroške itd.).

3. Knezova knjižnica: Dr. Ivan Lah: Brambovci, roman (II. del).

4. Zabavna knjižnica s prispevki več pisateljev.

5. Hrvatska knjižnica: Dinko Šimunović v Spljetu, Tujdinac = Tujec, roman. (Skupno z „Matico Hrvatsko“).

6. Jubilejna in Spominska knjiga I. z očrti življenja in delovanja za Slovence pomembnih ali vobče znamenitih Slovanov, kakor Jos. Šumana, Jos. Apiha, Rusa Gogolja, Srba Obradovića, Čeha Máhe („Maj“), Poljakinj Orzeszkove in Konopnicke. (Spišejo te članke po vrsti: Pleteršnik, dr. Potočnik, Stjepan Radić, Ilešič, dr. Ivan Lah, Grabowski-Molè, dr. Pivko.

7. Mencingerjevih Zbranih spisov I. zvezek.

8. Letopis.

Urejanje knjižnice „Matice Slovenske“ napreduje. Ob tej priliki opozarjamo na članek pristava zagrebške vseučiliške knjižnice dr. Fanceva v „Savremenuku“ (št. 5). Fancev naglašja, kako so nemške knjižnice mnogo pripomogle, da vrši nemška znanost hegemonijo na svetu. („Savremenuk“ se nahaja v Ljubljani v kavarni „Evropi“).

„Matica Hrvatska“ izda letos:

1. Stjepan Radić, Češki narod. (17 pol).

2. Šegvić K.: Zgodovina umetnosti v Dalmaciji (ilustrovano). Ta študija je dobila častno nagrado. 15 pol.

3. A. Kovačić, U registraturi (Roman. 2 zvezka). 30 pol.

4. Sienkiewicz, Brez dogme (Roman).

5. Šimunović, Tudjinac (Roman, skupno z „Matico Slovensko“). 12 pol.

6. K. Pavletić, Bratski inat (bratski spor). Drama. 8 pol.

7. Antologija moderne srbske lirike. 12 pol.

Izvanredno izdanje: Goethejev „Faust“.

Članarina za Slovence 4 K. Ljubljanski poverjenik g. Dragotin Hribar, lastnik tiskarne.

Za razpisane nagrade l. 1910 je prejela 11 rokopisov. Nadalje so se ji ponudili rokopisi: veliko delo o posavskem vezivu, spis o narodni umetnosti in narodni obrti, antologija iz hrv. glagolske književnosti.

Srpska Književna Zadruga v Belgradu je v imenu srbskih kulturnih društev prevzela priprave za glavno proslavo Dositeja Obradovića, ki bo zadnje dni meseca avgusta (torej pač okoli 8. sept. po n. st.). Takrat se Dositeju odkrije spomenik, vršila se bosta kongresa Jugoslovanskih kulturnih društev in kongres srbskih in hrvatskih študentov, v Akademiji znanosti bo svečana seja, istotako na vseučilišču.

Koncem l. 1910 je Zadruga imela 5354 članov (brez dobrotvorov = ustanovnikov), leta 1909 pa 4115, članarine 35.692 din. — Zadruga izda letos svoje XX. „kolo“ knjig; lansko „kolo“ je obsegalo 8 knjig. Članarina 6 K.

Za leto 1911. izda sledeče knjige: 1. Pesmi Aleksa Šantića. — 2. Krestomatija stare srbske književnosti. — 3. Andr. Štefanović, Stara srbska arhitektura. — 4. Milorad Pavlović, Napolitanske šetnje. — 5. Hrvatski roman „Tito Dorčić“ sporazumno z „Matico Hrvatsko“ in 6. neki srbski roman. — 7. Sremac, Pop Ćira i pop Spira. — 8. Spomenica Dositeja Obradovića. — 9. Daudet, „Tartaren Taraskonac“.

„Matica Srpska“ v Novem Sadu, ki izdaja vsako leto več serij knjig, je na odborovi seji dne 27. marca (ni st.) v recenzijo dala sledeče rokopise: 1. Život srpskog naroda u Slavoniji (med tem: igre in pesmi). — 2. Sveti Sava u narodnim pričama i pesmama. — 3. Osveta il sudbina (drama). — 4. Kronika sviju glavnjih događaja hercegovačke bune iz god. 1875.—1877. od Vuka Vučevića. — 5. „O zabrani Vukova prevoda Novog Zaveta u Srbiji“ od A. Gavrilovića. — 6. Gajenje sećerne (sladkorne) repe“ za „Knjige za narod“. — 7. Aristofan“. — Za l. 1911. izda:

1. „Letopis“ (= „Kolo“ „Maticе Hrvatske“, znanost in beletristika) v 12 zvezkih, vsak mesec zvezek s 5 tiskanimi polami (cena zvezku 1 K).

2. Knjiga „Maticе Srpske“ v 4 zvezkih (vsaka deset in več pol); ako dopusti proračun, izide še več zvezkov.

3. „Knjige za narod“, 6 zvezkov, vsak zvezek 4—6 pol; razpošljajo se z Letopisom vsak drugi mesec.

„Matica Srpska“ v Dubrovniku, ki je komaj lani začela delovati, je letos izdala l. knjigo svoje „Male Biblioteke“, spomenico o Dositeju Obradoviću. Taka knjiga je v Dalmaciji tem primernejša, ker je Dositej del svojega življenja preživel v Dalmaciji.

Kdor je član „Maticе Slovenske“ in „Maticе Hrvatske“, se bo letos mogel poučiti o prošlosti Slovencev, Hrvatov in Srbov (francoska doba, umetnost v Dalmaciji, Obradović), o sodobnih naših literaturah (posebej „Tudjinac“, dalm. zagorski motiv, in „Moderna srbska lirika“), končno o drugih slovanskih narodih (na pr. Čehi, Mácha, Rađićev

„Češki narod“). — Naravni centralni položaj „Maticе Hrvatske“ ji daje nalogo, prinašati slovenska in srbska dela.

Leta 1912. izdasta „Matica Slovenska“ in „Matica Hrvatska“ skupno slovensko knjigo. V smislu medsebojnega dogovora bosta obe nagraditi originalni slov. spis, oziroma spise, ki izidejo v tej publikaciji, in sicer v razmerju števila svojih članov; t. j., „Matica Slov.“ plača za polo svoj običajni honorar a „Matica Hrvatska“ doda še dve tretjini tega honorarja, tako da slovenski pisatelj prejme za polo 100 K. Ob tem dejstvu bomo pač vsi radi „ilirci“ ter rekli: In hoc signo vincemus, in signo coronarum!

JUGOSLOVANSKE REVILJE IN REVILJALNI LISTI.

Beletristično-književni listi se v Slovincih držijo, dasi jim življenje ni baš sijajno — mislim tu na „Ljubljanski Zvon“, na „Slovana“ in na „Dom in Svet“.

Težki so bili vsi dosedanji poizkusi s smotrami. „Čas“ iz umljivih vzrokov lahko izhaja, a pravzaprav med splošnimi revijami ne more priti v poštev, ker so mu krila vezana. Socialistični „Naši zapiski“ so si priborili pravo do obstanka — njih aktualna vsebina in način razpravljanja zasluđuje vso pažnjo in pohvalo — ali pa so si priborili tudi moč obstanka, to je drugo vprašanje, ki se vsiljuje tem bolj, ker smo jih videli že enkrat prenehati. Letos je nastopila „Veda“, ki smo jo v „Slovanu“ že primerno ocenili. Slovenci imamo torej dve splošni svobodni reviji. Vprašajmo se sedaj: Ali bomo mogli dve vzdržati? Ali moramo dve vzdržavati?

V revijalnih člankih prevladuje pač socialna (in zraven narodno-obrambna) stran.

Hrvati imajo poleg mnogobrojnih znanstvenih in strokovnih glasil odlični „Savremenič“, glasilo „Društva hrvatskih književnika“ in v zadnjem času „Maticе Hrvatske“*. Tako izvrstnega in bogatega revijalnega lista kakor je „Savremenič“ nimamo sicer na slovanskem jugu. Kolikor je list revija, prevladuje v njem kulturno-literarna smer. — Po splošnem obeležju nalikuje beletristično-poučnemu listu „Hrvatsko Kolo“ „Maticе Hrvatske“ in pa „Književni Prilog“, ki ga je letos začel izdajati „Klub hrv. književnika“ v Osijeku. — Popolna smotra pa je „Jug“, ki ga v velikem leksikonskem formatu izdaja M. Marjanović v Spletju.** V majski številki čitamo „Triumf smelosti in značaja“ (Meštrovica v Rimu), „Grafična umetnost in grafična reprodukcija“, „Jedinstvenost materije“, „Organizacija za komorno glasbo“. — „Iz sodobne ruske umetnosti“ itd. V junijski številki pa čitamo članke: „Kult genija (ob 200 letnici rojstva R. Boškovića, fizičarja, astronoma, filozofa), „Odkod življenje na zemlji“ itd. Že par let izhaja v Zagrebu — mislim vsakih 14 dni — smotra „Zvono“ v majhnih zveščicah z literarnimi in filozofskimi članki.

Hrvati imajo torej dve reviji in en revijalen list. Revijalni članki so pretežno humanističnega značaja.

Ne izdajam pač nobene tajnosti, ako trdim, da tudi hrvatski socialni listi materijalno težko izhajajo. Trden je — vsled zveze z „Matico“ — postal „Savremenič“, tako da ga po vsej priliki čaka sijajna bodočnost, pomaga mu tudi hrvatsko-srbsko edinstvo, t. j., sodelovanje hrvatskih in srbskih avtorjev.

V Belgradu izhaja pod uredništvom prof. Skerlića „Srpski književni Glasnik“,*** beletristična smotra,

* Zagreb, Bregovita ulica 3, Na leto 12 K.

** Mesečnik, 12 K na leto.

*** Dvakrat na mesec v petih polah., na leto 18 K (Skopljanska ulica 9).

t. j., prinaša beletristiko in revijske članke s književnokritičnim, gledališkim, umetniškim in političnim pregledom. Pač najuglednejši srbski list z odlično in bogato vsebino — dvakrat na mesec izpolniti tak list, to ni igrača. — Sličen značaj ima „Delo“. List za znanost, književnost in društveno življenje*, ki ga urejata dr. Pavlovič in P. Odavič. V zadnji številki čitamo razprave kakor „Moja vera“, „O katastru“, „Poštne hranilnice“, (Med sotrudniki je tudi bivši šef naučnega ministrstva Milivoj Popović) itd. — K tema listoma je dodati še „Letopis Matice Srpske“ v Novem Sadu, ki izide vsak mesec v obsežnem zvezku in ima beletristično-kritičen značaj.

Popolna revija pa je sarajevski „Pregled“** (List za nauku i socialni život. Za odbor izdaje i uredjuje Risto Radulović), ki izhaja v Sarajevu sedaj drugo leto. V prvih letošnjih treh številkah (enem zvezku 160 strani) čitamo članke: „Srbska narodna biblioteka za Bosno“, „Državna briga za narodno zdravje“, „Naše gospodarsko življenje“, „Kmetijsko šolstvo“ itd. s političnim in literarno-kritičnim pregledom. — To je torej čista smotra z narodno-gospodarskim in političnim beležjem.

Srbi producirajo mnogo in odličnih proizvodov. Njih spisom se pozna francosko-angleška naobrazba avtorjev. V pretežni večini so revijalni članki narodno-gospodarskega in političnega značaja. Saj so njih srednje šole realistične, a dejstvo dveh samostojnih držav nam tolmači zanimanje za širšo svetovno politiko.

In kaj sedaj? Prijatelj dr. Bazala mi je o priliki rekel: „Veda“ je dobra smotra; i jaz hočem pisati v njo, tako da postane ta slovenska smotra tudi hrvatski list. Sploh bo treba moči spajati: lista, kakor je „Savremenik“, Slovenci nimajo. Kot izključno literarno književno glasilo v najvišjem pomenu te besede bi mogel „Savremenik“ zadoščati i Hrvatom i Slovencem. „Slovan“, „Lj. Zvon“ itd. pa ostanejo kakor so, bolj „domači“ listi. Evo, na diskusijo!

UMETNOST.

Lojze Dolinar je eden naših najmlajših umetnikov in med kiparji najmlajši. Sin preprostih staršev je dovršil v Ljubljani obrtno šolo, na to se je pa vpisal na dunajsko umetniško akademijo obrazovalnih umetnosti, ki jo obiskuje še vedno. Dasi je še jako mlad, kaže vendar že lep talent. Po duhu svojega stvarjanja je vseskozi slovenska duša in z mehko liriko narodne pesmi družil izrazovito epiko dobrega kiparja. Značilna v njegovih študijah je važnost, ki jo polaga na krepko karakterizacijo in živo dramatiko umotvora. Ako se mu posreči, da srečno premore velike gmotne žrtve, ki so v najožjem stiku z njegovim stvarjanjem, bomo imeli Slovenci že na prihodnji umetniški razstavi v Ljubljani priliko, spoznati kiparski talent naše najmlajše umetniške generacije.

GLASBA.

† **Kuhač Franjo Š.** Nestor jugoslovanskih glasbenikov in eden izmed najboljših poznavalcev jugoslovanske narodne glasbe, je umrl v Zagrebu 18. junija t. l. Kdorkoli se je pri nas bavil z motivi narodne glasbe, je moral poseči po njegovih „Južnoslovenskih narodnih popevkah“, ki jih je Kuhač izdal v 4 velikih zvezkih, in to na svoje stroške. Razume se, da ga je to stalo ogromne žrtve; zato je opustil nadaljnje publiciranje tega dela in je večji del gradiva nepriobčen v njegovih zapuščini. Znani sta tudi nje-

govi deli „Ilirski Glasbenici“ in „Vatroslav Lisinski in njegova doba“ (pri „Matici Hrvatski“). — Narodil se je Kuhač l. 1834. v Osijeku; njegovi predniki so se prvotno zvali Kuhačević (v Primorju), a so v Slavoniji postali „Kochi“, glasbenik Franjo pa se je vrnil k hrvatskemu imenu. Slava možu, ki je prepotoval ves hrvatsko-srbski in slovanski jug ter tako dal naši glasbi in glasbenim študijam naravno osnovo! Problem malega v politične boje zapletenega naroda razsvetljuje tale Kuhačeva epizoda: Prišli so radi zaostalih davkov k njemu ovrhovoditelji. Vedel jih je v sobo, kjer so bile nakopičene „Tužnoslovenske narodne popevke“ Eden izmed uradnih mož mu reče: „Znajo, če bi bil ta papir čist, bi to že bilo kaj; ali ker je ves popisano, ne velja nič. Naj nam pokažejo kaj drugega, kar bo vredno zapleniti.“

RAZNOTEROSTI.

NOV ZAROD.

Priobčujemo tu dva zanimiva poizkusa: slovenski pesnitvi, ki ju je zložil Hrvat Ivo Grohovac, in hrvatsko pesem, ki jo je spesnil Slovenec Rudolf Malič.

Ivo Grohovac, sedaj načelnik v Jelenju blizu Reke, ki smo o njem pisali že v l. letošnji številki (slika na str. 8), je poseben častilec Prešernov; tudi sledeči njegovi pesnitvi se naslanjata na motive iz Prešerna. (Gl. tudi sliko v tej številki str. 231). Evo ju:

V mraku življenja.

„Al pekel al nebo“

Prešeren.

Kakor z neba, na hrib golob je pal,
je pal na skalo: „Adrija, nazdár!“
Šumel je tožno pljuskajoči val
in pral obalo dvorca Miramar.

Pod dvorec ribič z barko je pristal,
Veseli pojoč: „Kaj svet je meni mar?“
Jaz svoje sreče svetu ne bi dal,
za vse zlato zemlje, noben denar.“

Prispel je s kraških tal v mraku mož,
zazrl morje mračno, morje Devina.
Okoli mu polnil potok milotrpni solz.

Trpina je trpeča čakala družina.
Se vračal je po cesti trnja mesto rož,
a šepetal: „Nazdár, o domovina!“

Moj slavček.

„Viharjev jeznih mrzle domačije,
Bile pokraj'ne naše so, kar, Samo,
Tvoj duh je zgnil, kar nad tvojo jamo
Pozabljeno od vnukov veter brije . . .“

Dr. F. Prešeren,

Moj slavček že dolgo veselo ni pel,
Moj slavček že dolgo drobtine ni jel,
Moj slavček že dolgo vodice ni pil,
Moj slavček že dolgo svoboden ni bil.

Moj slavček mi tožno in plačno poje
In gleda to naše hrvatsko morje:
Ta lepí, ta modri hrvatski Kvarnár,*
Za drugo na svetu ga prav nič ni mar.

Slavé ob Kvarnaru že tujci svoj god:
Slavé veselice. Zrel njihov je plod!
Moj slavček pa gleda in bridko poje:
Hrvatí, Hrvatí! Kje vaše je morje?

* Tudi Dante v „Divini Komediji“ poje o Kvarnaru, a ne Kvarneru. Okoliški hrvatski narod ga tudi zove Kvarnár, a ne: Kvarnér. Vide „Riečki Glasnik“ številke od 23. avgusta do 9. septembra 1909.

** Izhaja — mislim — četrletno, vsakikrat 10 pol.

* Vsake tri mesece dvakrat. Cena na leto 8 K.

G. Rudolf Malić, bivši dijak ljubljanske realke, je zahajal več let v neko kopaljšče v hrvatskem Primorju in se je pri tem privadil hrvaščini. Evo njegovo pesem:

Ljubice (Vijolice).

Tri ljubice,	Ljubičice zagledala,
tri sestrice	sve tri potrgala
tiho spavale,	Objesile glavice
divno mirisale (deltele).	bijedne su ljubice . . .

Došla devojčica,	Sastao junak djevojčicu,
krasna kao ružica,	krasno kao zvezdicu,
glasno pjevala,	zvezdicu ugrabio,
radosno klicala:	djevojčicu ostavio . . .

G. Malić mi je poslal pesem s prozaično, a tem važnejšo opombo: „Na vsak način bi bilo koristno, da se naši dijaki uče hrvatskega jezika, ker bi potem lahko v Bosni, Hercegovini, v Primorju in v Dalmaciji dobivali službe.“

MARIBORSKA PISMA.

(Dalje.)

V 42 sejah je pripravljaj letos odbor „Dramatičnega društva“ uprizoritve predstav; intendantnih sej je bilo šest. Intendantca je poslovala začetkoma točno, pozneje je pa opešala vsled boleznj načelnika g. Marina, kar ni bilo v prid društvu. Deloma se je opažalo to tudi na repertoarju.

Koncem lanske sezone je kupilo društvo od bivšega ravnatelja mariborskega mestnega gledališča, ki je vsled indolence nemškega meščanstva bil zagazil v denarne stiske, veliko zbirko garderobe in pohišstva za 2000 kron. Kar se tiče oprave odra, je društvo sedaj skoro popolnoma preskrbljeno, a tudi garderoba že zadošča, saj šteje 173 kostumov in oblek, med njimi mnogo dragocenih in krasnih.

Vsled izredne pomnožitve garderobe si je najelo društvo posebno sobo, v kateri je pregledno uredil gospodar (g. Poseb) vse obleke. Smelo trdimo, da je naše gledališče zdaj prvo za ljubljanskim, kar se tiče bogastva garderobe zlasti preglednosti in vzornega reda. Ravnateljstvo posojilnice je omogočilo lepo preureditev odra, kjer se je obnovil tlak in izboljšala razsvetljava; tudi vrvišče se je prekrilo in stopnišče je dobilo nova vrata, vsled česar ni na odru prepaha. Kurjava se je napeljala tudi pod oder, za kar so hvaležni diletantje, ki jim ni treba pozimi prezebavati kakor nekdanj. V dvorani zapazijo gledalci istotako precej izprememb, lično novo bariero in fotelje. Ta naprava sicer ne ugaja vsem, vsekakor pa vzdržuje red pri predstavah. Morebiti se v prihodnjih sezonah občinstvo ne bo več tako balo foteljev kakor letos . . . Nazadnje še omenjamo, da je dobilo društvo letos lastno pisarno in blagajno.

Magistراتu slovensko gledališče zopet ne da miru. Obrnil se je letos zopet na c. kr. okrajno glavarstvo kot nadzorovalno instanco z vlogo, češ, kaj poreče k temu, da uprizarja „Dram. društvo“ predstave, še celo s tujimi gosti, da pobira vstopnino itd. C. kr. glavarstvo ni nič ukrenilo, kajti društvo ima do vsega tega pravico po svojih pravilih. Meseca sušca pa je prejelo društvo odlok, da prepoveduje magistrat kot požarna oblast vse predstave in sploh uporabo odra, dokler ne bo železnega zastora in nekaterih drugih naprav. Dr. Rosina in dr. Pipuš sta sicer izposlovala, da je smelo društvo uprizoriti še 25. sušca igro, ki so jo že naznanjali lepaki, nato pa je moralo zaključiti sezono. Vsled velikodušnosti posojilnice bo ustrezno kmalu

vsem zahtevam dotičnega fermana in potem bomo zopet veselo igrali, dokler ne najde slavnj magistrat nove zapreke.

Velikega pomena za društvo je lastna gledališča delavnica pod vodstvom g. Poseba, kjer se izdelujejo kulise in vse potrebščine za oder. Slikarska dela oskrbuje na mojstrski način g. slikar Horvat, ki se je odlikoval zlasti s krasnimi slikami morja in Krasa (za „Lepo Vido“) ter Rima (za „V znamenju križa“). Brez te delavnice bi društvo ne moglo tako krepko napredovati.

Intendantca in vodstvo gledališča je zadel kar začetkoma sezone hud udarec, kajti dve glavni moči, g. Štefan Medved in g. Poč, sta se preselili iz Maribora. Izredno požrtvovalnost g. Berliča in Poseba je zahvaliti, da ni obličal Talijin voziček. Svojo pomoč kot režiserja sta nadalje ponudila g. Jože Stegnar in stanko Narin, razen tega pa si je pridobilo društvo g. J. Boca, ki se je posvetil z vso vneto našemu gledališču.

Uprizorilo se je v tej sezoni 15 iger, in sicer 9 novih in 6 repriz, izza prejšnjih let pravzaprav le 3, kajti „V znamenju križa“ se je igrala trikrat in „Svet brez moži“ dvakrat. Po kategorijah je uprizorilo društvo eno zgodovinsko sliko („V znamenju križa“), tri narodne igre („Rokovnjači“, „Testament“ in „Lepa Vida“), eno ljudsko igro („Gospodje sinovi“), eno veseloigro („Svet brez moži“), eno žaloigro („Mlinar in njegova hči“), štiri burke („Robert in Bertram“, „Krasna Lida“, „Rezervistova svatba“ in „Danes bomo tiči“) in eno otroško igro („Janko in Metka“).

Ker se je opažalo lansko leto, da se zanima občinstvo veliko bolj za igre veselega značaja, mu je hotelo društvo ugoditi, toda ni se mu posrečilo, privabiti z burkami večjih množic ljudstva. Sicer so pa imele tudi druge igre majhno privlačno silo. „Testament“ je posetilo manj občinstva nego prejšnje burke. Edina svetla točka v repertoarju je bila zgodovinska slika „V znamenju križa“, brez katere bi bil položaj „Dramatičnega društva“ precej žalosten. Samo to predstavo je posetilo 2273 ljudi, torej nad tretjino celotnega obiska. Seveda se moralni uspeh te igre nikakor ne more primerjati z gmotnim, kajti priprave za njo so požrle 1200 K. Z omenjeno igro je nastopilo društvo z velikim uspehom tudi na celjskem odru.

(Dalje.)

NAŠE SLIKE.

Ferdo Kovačević: Poslednji solnčni žarki (Umetn. priloga). — **Ljuba Babić ml.:** Vilin pobratim (Ilustracija narodne pravljice. Str. 241. Umetniška priloga. Gl. zadnjo številko „Slovana“). — **Napoleonova Ilirija** (Str. 228.). — **Ivo Grohovac-Riječanin** (Str. 231): Grohovac je poseben častilec Prešernove muze; Prešerna in Jurčiča pozna bolje nego marsikateri Slovenec. V zadnji čas je začel pesniti tudi v slovenskem jeziku. Gl. str. 255. — **Spomenik I. istrskega tabora** (str. 251.) se je razkril dne 25. maja t. l. ob veliki narodni svečanosti, kjer se je prikazoval razvoj in napredek istrskega Slovanstva v zadnjih 30 letih. Zdi se nam, da vidimo pred seboj spomenik junštva. — **A. Dolinar:** Portretna kipa (str. 234. in 253., naši izvorni sliki. Gl. gori „Umetnost“). — **Graščina Schönbichl pri Melku ob Donavi**, str. 235. (Po fot.). — **Vinjete**, str. 239., 250.

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
 hištvna pleskarja

Delavnica: Igriške ulice št. 8
 Telefon 154

BRATA EBERL

LJUBLJANA

Tovarna oljnatih barv, laka in
firneža z električno gonilno
 silo

Trgovina in pisarna: Miklošičeve (Frančiškanske) ulice 6

Gričar & Mejač

Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice št. 9

priporočata svojo največjo
in najstarejšo trgovino z

**izgotovljenimi
oblekami**

za gospode in dečke, gospe
in deklice po najnižjih cenah

Predmeti, katerih ni v za-
logi, se izdelujejo po meri
točno in ceno na Dunaju.

Velika in moderna
zaloga oblek
za gospode, dečke, in otroke

A. KUNC

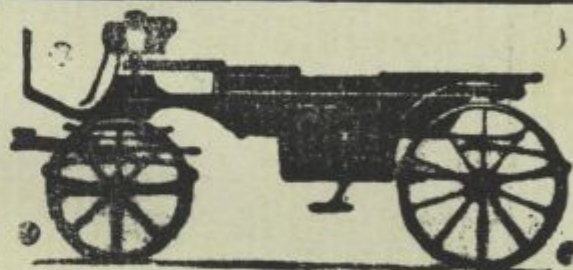
Ljubljana

Dvorni trg števil. 3

(na voglu Židovske ulice)

Strokovnjaška postrežba z
izbornimi izdelki, po nizkih
stalnih, na vsakem pred-
metu označenih cenah.

Naročila po meri točno in pri-
znano dobro.

Imam večjo zalogo

VOZOV

vseh vrst. Vozove izdelu-
jem po najnovejši dunaj-
ski in pariški modi; tudi
stare vozove jemljem v
račun po visoki ceni.

Franc Visjan

izdelovatelj vozov

Ljubljana, Kolodvorske ul. št. 25

TOVARNA

POHIŠTVÄ

POŠTNOHRAN.
KONTO ŠL. 827375
TELEFON ŠT. 58.

IVAN MATHIAN

C. IN KR. DVORNI ZALOŽNIK ARHITEKT ZA NOTRANJŠCINE V LJUBLJANI

Umetno mizarstvo, tapetarstvo, preprogarstvo, kiparstvo in strugarstvo.

Založnik N. V. c. in kr. avstro-ogrske vojne mornarice; c. kr. avstr. drž. železnic; c. kr. priv. južne železnice.

Podjetje za cele oprave stanovanj, hotelov, sanatori, pisarn, toplic itd. — Ceniki in risbe na razpolago.

Najbolj varno naložen denar!
Največja slovenska hranilnica!

Denarnega prometa do
: 31. decembra 1910 :
nad 564 milijonov kron.

Stanje hranilnih vlog
čez 40 milijonov kron

Rezervni zaklad nad
1,200.000 kron.

Mest. hranilnica ljubljanska

v Ljubljani, v lastni hiši, v Prešernovi ulici številka 3,

sprejema vloge vsak dan in jih obrestuje po 4¹/₄% brez odbitka. Nevzdignjene obresti pripisuje vsakega pol leta h kapitalu. Sprejema vložne knjižice drugih denarnih zavodov kot gotov denar. Denar in knjižice se lahko pošiljajo po pošti. Za varnost naloženega denarja jamči zraven rezervnega zaklada še mestna občina ljubljanska z vsem premoženjem in z vso davčno močjo. **Izguba vložnega denarja je nemogoča**, ker je po pravilih te hranilnice, potrjenih po c. kr. deželni vladi, **izključena vsaka špekulacija** z vloženim denarjem. Za varčevanje ima vložene lične domače hranilnike, v podpiranje slovenskih trgovcev in obrtnikov pa **Kreditno društvo**. Posoja na zemljišča po 5% in proti poplačevanju dolga po najmanj ¹/₄%. Dolžnik pa more svoj dolg ~~poplačati~~ poplačati tudi poprej, ako hoče. Posoja se tudi na menice in vrednostne papirje. ~~poplačati~~